

АЗ.БУКИ

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Брой 17 (1712) 30 април – 7 май 2025 г. Година XXXIII. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,90 лв.

Снимка Ирина Скандерска

ДГ „Слънце“ в Кюстендил отбеляза своята 60-годишнина с пъстър концерт в Драматичния театър „Крум Кюлявков“
Повече на стр. 22

Математиката ще тежи и за приема на инженери

Въвеждат се допълнителни стимули за обучаващи се
в технически специалности

Стефа МАРИНОВА

Въвеждането на две допълнителни стипендии и даването на по-голяма тежест при прием с матура и кандидатстудентски изпит по математика са част от мерките за привличането на повече бъдещи инженери, за които Министерството на образованието и науката е постигнало съгласие с ректорите и представителите на висшите училища, които обучават в технически науки.

„Основен фактор за дългосрочното социално и икономическо развитие на страната ни е привличането на повече кандидат-студенти в техническите професионални направления, които да кандидатстват с математика, физика и химия. Ние сме съ-

мишленици с ректорите и с академичните общности по отношение на това, че трябва да стимулираме полагането на матури по трите предмета. Убедени сме, че ако реализираме списък от мерки, това ще се случи и ще привлечем повече студенти за незадължителните матури по математика, физика и химия“, заяви министърът на образованието и науката Красимир Вълчев след срещата.

Първата мярка е определен процент от приема в най-желаните специалности и професионални направления в областта на техническите науки да бъде обвързан с матура по математика. „Тази политика е приложима и подходяща за специалности и професионални направления, в които имаме достатъчно търсене, като профе-

сионално направление „Комуникационна и компютърна техника“. Смятаме, че още от следващата година можем да предложим обвързване на част от приема с матура по математика“, посочи министър Вълчев.

Обсъдено е и висшите училища с вътрешните си политики за приема да повишат тежестта на оценките по математика. Министърът посочи, че това може да стане както по линия на коефициентите, по които се умножават резултатите от матурите, така и чрез кандидатстудентските изпити, които университетите провеждат.

Регламентирането на допълнителни стипендии за студентите, които са приети с матури по математика, физика и химия, е третата възможна мярка.

На стр. 2

Увеличавам стипендиите за студенти и докторанти

По-висок минимален и максимален месечен размер на студентските стипендии в държавните висши училища, както и на стипендиите за докторанти, приети в университети и научни организации. Това е записано в проект на Постановление за изменение на Постановление №90 на Министерския съвет от 2000 г. за условията и реда за предоставяне на стипендии на студентите, докторантите и специализантите от държавните висши училища и научни организации.

С промяната се предвижда месечният размер на стипендия във висшето училище, който се определя от ректора по предложение на Студентския съвет, да не може да бъде по-нисък от 150 лв. и по-висок от 250 лв. Досегашните размери бяха 120 и 200 лв. Месечните стипендии за докторантите пък се увеличават от 1227 на 1562 лв.

Промяната на студентските стипендии влиза в сила с обнародването на промените в „Държавен вестник“, а на тези за докторантите – от 1 октомври 2025 г., предвижда проектодокументът.

В него се отбелязва, че съгласно Закона за висшето образование стипендиите на докторантите се определят от Министерския съвет в размер не по-малък от 150 на сто от минималната работна заплата за страната за последните 12 месеца, за които има публикувани данни от Националния статистически институт. Настоящият месечен размер от 1227 лв. се прилага от 1 април 2024 г. Предвид нарастването на минималната работна заплата на 1077 лв. от 1 януари 2025 г. се предлага и увеличението на месечната стипендия на докторантите на 1562 лв., изчислени на базата на действащата минимална работна заплата за периода октомври 2024 г. – септември 2025 г.

Увеличението ще засегне 3802 докторанти, обучаващи се в редовна форма в държавните висши училища, и 277 докторанти в научните организации. Индикативният размер на необходимите средства за този ръст на стипендиите за 2025 г. е 8,468 млн.лв. Необходимите средства са разчетени в бюджета за 2025 г.

На стр. 3

Снимка Олег Попов

Издателство „Аз-буки“ подписа меморандум за сътрудничество с ВТУ „Тодор Каблешков“

Директорът на Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“ Емил Спахийски подписа меморандум за сътрудничество с ректора на Висшето транспортно училище „Тодор Каблешков“ проф. д-р инж. Красимир Кръстанов (на снимката вляво).

Издателство „Аз-буки“ разширява кръга на своите партньори. Целта е да се изградят основите на сътрудничество между страните, което да даде възможност за споделяне на ресурси, опит, умения,

ноу-хау, комуникационни и партньорски канали и осъществяването на съвместна проектна дейност.

В своята вече повече от 100-годишна история ВТУ „Тодор Каблешков“ успешно отстоява мисията си на модерен университет – да участва активно в разработването и провеждането на държавната политика за развитие на висшето образование и науката в областта на сухоземния транспорт, транспортната инфраструктура и телекомуникации, както и да провежда приложни и научни изследвания. **АЗ-БУКИ**

Математиката ще тежи...

От стр. 1

„Допълнителните параметри, които ще обсъдим, са свързани с размера на стипендията. Дали тя ще бъде обвързана с минимален успех – например 4,50, и за кои специалности и професионални направления ще бъде направена“, разясни министър Красимир Вълчев.

Той допълни, че за да бъдат уточнени параметрите, е необходимо да стане ясна бюджетната рамка за 2026 г. „Смятам, че към септември ще имаме крайно решение и ще го анонсираме“, каза Вълчев.

МОН ще предложи регламентирането на още един тип допълнителни стипендии, които се различават от тези, които ще бъдат обвързани с матурата по математика, физика и химия. Вторият вид финансови стимули ще мотивира студентите, които учат в най-дефицитни специалности. „Започваме списъка с две специалности – „Хидроинженерство“ и „Ядрена енергетика“, но той може да бъде разширен. Допълнително ще конкретизираме параметрите на стипендиите“, заяви Красимир Вълчев.

Той подчерта, че независимо от бюджетната рамка за следващата година МОН може да отдели средства за тези стипендии.

Ще бъдат организирани и допълнителни срещи с представители на сектори, в които, от една страна, има концентрация на големи работодатели, а от друга страна – най-голям недостиг на кадри. По думите на министъра четвъртото предложение не е само за насърчаване изучаването на физика, химия и математика, а по-скоро и за обезпечаването на най-проблемните сектори.

По думите на Вълчев обаче, базовият проблем е в системата на училищното образование. „Той е свързан с амбициозните програми по математика, с недостига на часове по математика и природни науки, с това, че преди години се отказваме математиката да бъде задължителен матуриретен предмет“, заяви той. И посочи, че в началото на следващия месец ще бъде представена концепция за промяна в рамковите учебни планове в посока увеличаване на часовете по математика и природни науки, но не само.

Идеята за въвеждане на задължителна матура по математика се подкрепя от техническите висши училища, отбеляза още министърът.

Председателят на Съвета на ректорите в България и ректор на Висшето училище по телекомуникации и пощи проф. д-р Миглена Темелкова обобща гледната точка на представителите на университетите, които обучават по инженерни специалности.

„Смятаме, че приоритетна политика на държавата през следващите години следва да бъде задължителното въвеждане на матура по математика при завършване на средно образование. Това изисква дългосрочно планиране и провеждане, затова се обединихме да приложим няколко мерки, докато се стигне до въвеждането на задължителна матура по математика, за което всички университети, предлагащи инженерно образование, настояват“, каза тя.

По думите ѝ, мярката ще помогне: от една страна, ще подобри математическото и аналитичното мислене на младите хора, а от друга – университетите ще работят с по-подготвени в сферата на математиката студенти.

По-малко студенти по държавна поръчка

Средната такса за висше училище от есента ще бъде 1050 лв.

Общият брой на приеманите студенти, за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението през академичната 2025/2026 г., да бъде намален спрямо тази година с 1918 места. Предвижда се субсидиране на обучението в 38 държавни висши училища (включително военните) на 41 280 студенти, от които 35 454 след средно образование. Това става ясно от проект за решение на Министерския съвет, публикуван за обществено обсъждане.

В него е заложен броят на приеманите за обучение студенти и докторанти в държавните висши училища и научните организации и чуждестранни граждани или лица без гражданство, получили временна закрила на територията на страната, за студенти в българските държавни висши училища през учебната 2025/2026 г.

Местата в 30 професионални направления ще бъдат по-малко в сравнение с академичната 2024/2025 г. Сред тях са „Филология“, „Психология“, „Политически науки“, „Право“, „Икономика“, „Машинно инженерство“, „Комуникационна и компютърна техника“, „Национална сигурност“, „Военно дело“. В същото време ще бъдат отпуснати повече места за прием в „Химически науки“, „Общо инженерство“, „Здравни грижи“ и други.

От проекта става ясно, че ще бъдат утвърдени бройки в три новооткрити за съответните висши училища професионални направления и специалности от регулираните професии. Висшето строително училище „Любен Каравелов“ – София, ще може да приеме 28 студенти в професионално направление „Архитектура, строителство и геодезия“. В направление „Здравни грижи“ в Бургаския държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“ ще бъдат разкрити 20 места за прием на студенти в нерегулирана специалност и 30 студенти по специалност от регулираните професии „Рентгенов лаборант“. Националният военен университет „Васил Левски“ – Велико Търново, ще може да приеме 30 студенти в ПН „Машинно инженерство“.

Местата в държавните висши училища за прием на студенти срещу заплащане за академичната 2025/2026 г. са 16 551.

С проекта не се утвърждава приемът

на студенти в частните висши училища за учебната 2025/2026 г.

Министерството на образованието и науката предлага за учебната 2025/2026 г. да бъдат приети 1577 докторанти в държавните висши училища и 340 в научните организации, от които 210 в БАН и 71 в Селскостопанската академия. В проекта е предложено и регламентирането на обучаващите се в български висши училища по още три постановления. Съгласно ПМС № 103/1993 г. местата за обучение на наши сънародници от чужбина в държавни висши училища за придобиване на образователно-квалификационните степени „бакалавър“ и „магистър“ са до 2000 и до 40 за образователната и научна степен „доктор“.

По реда на ПМС № 228/1997 г. българската държава ще осигури до 300 места за обучение на граждани на Република Северна Македония за придобиване на образователно-квалификационните степени „бакалавър“ и „магистър“ и до 5 места за образователната и научна степен „доктор“.

Съобразно ПМС № 264/2024 г. българската държава ще осигури до 400 места за обучение на чуждестранни граждани или лица без гражданство, получили временна закрила на територията на Република България, за придобиване на образователно-квалификационните степени „бакалавър“ и „магистър“. Предвиденият брой на новоприетите наесен студенти в държавните висши училища (с държавните висши военни училища, както и приемът по реда на трите постановления), за които държавата осигурява средства за издръжка на обучението, е 43 527, като студентите в редовна форма на обучение са 37 415, в задочна форма на обучение – 5958, и в дистанционна форма – 154. Докторантите в редовна форма на обучение са 1401, а в задочна форма на обучение – 221. С приемането на проекта средно приравненият брой учащи се (студенти и докторанти в редовна, задочна и дистанционна форма на обучение) в държавните висши училища (без държавните висши военни училища) в I курс на обучение за учебната 2025/2026 г. ще бъде 40 710, пише още в проекта.

Индикативният размер на необходимите средства за 2026 г. за издръжка

на обучението на студентите и докторантите в първи курс през учебната 2025/2026 г. е в размер на 297,1 млн. лв. и е в рамките на разчетените средства за висше образование с актуализираната средносрочна бюджетна прогноза за периода 2026 – 2028 г.

Междувременно е публикуван и проект на Решение на Министерския съвет за утвърждаване на таксите за кандидатстване и за обучение в държавните висши училища и научните организации за учебната 2025/2026 г. В него е заложено средният размер на таксата за обучение на студенти за новата учебна година да бъде 1050 лв. За академичната 2024/2025 г. Министерският съвет определи среден размер на годишната такса за обучение на студенти от 1010 лв. Таксата за кандидатстване в университет се запазва на средно 60 лв.

Най-висок е средният размер на таксите за обучение в специалностите от област „Изкуства“ – 1600 лв. За специалностите от област „Здравеопазване и спорт“ той е 1100 лв., за областите „Аграрни науки и ветеринарна медицина“, „Природни науки“, „Математика и информатика“ и „Технически науки“ – 1000 лв., за „Хуманитарни науки“ и „Социални, стопански и правни науки“ – 900 лв., и за специалностите от област „Педагогически науки“ – 870 лв.

Средната годишна такса за обучение на докторантите в държавните висши училища ще бъде в размер на 1650 лв. Преди година тя бе фиксирана на 1350 лв. Средният размер на таксата за кандидатстването тази година е 80 лв. Докторантите в научните организации ще плащат средно по 845 лв. такса за следващата учебна 2025/2026 г. при 700 лв. към момента. За кандидатстване в тях ще се плащат 50 лв.

Желасещите да се обучават във висшите военни училища, ще плащат средно по 1180 лв., или с 30 лв. повече от настоящата академична година. Таксата за кандидатстване в тях остава средно 50 лв. Курсантите във висшите военни училища ще освобождават от такси за обучение.

Предложеният проект на Решение на Министерския съвет ще обхване над 147 000 учащи, в това число 141 894 студенти и 5723 докторанти в редовна и задочна форма на обучение. **АЗ-БУКИ**

Знания за доброто и злото

Новият предмет, свързан с религията, ще бъде преди всичко час по ценностно формиране и възпитание

Снимка Олег Попов

Във форума се включиха народни представители, учители, родители и други

„Българското образование е светско и ще остане такова, но същевременно трябва да дадем на децата си знания и умения, благодарение на които да опознаят собственото си минало, идентичност и да развият критериите за добро и зло.“ Това заяви министърът на образованието и науката Красимир Вълчев при откриването на дискусия, посветена на изучаването на добродетели и религии в българските училища.

Той коментира, че възпитателната функция на образователната система трябва да бъде усилена. По думите му, има два основни инструмента за това. „Първият е да подчертаем възпитателния елемент във всеки час чрез всяка учебна програма. Вторият начин да направим това, е, като имаме отделен час по възпитание в добро. То ще ни даде фокуса и ще ни помогне да се справим с тази мисия“, посочи Красимир Вълчев.

Просветният министър подчерта, че Министерството на образованието и науката не предлага въвеждането на задължителен час по религия.

„Това ще бъде много повече час по етично възпитание и възпитание в добро. Ако предложението се приеме от Народното събрание, смятаме, че трябва да се разработи различна от сегашната неконфесионална учебна програма с фокус върху формирането на ценности и добродетели. Програма, съчетаваща философското, културното и етичното възпитание със знанията за религиите. Това ще бъде не-догматична програма, базираща се на плуралистичен подход“, подчерта министърът. И допълни, че в тази програма ще има и религия, но и сега има елементи на религия в учебните програми.

До 8 май МОН планира да публикува концепцията на алтернативната неконфесионална програма. Тя е

с фокус върху етичните разбирания и възпитанието в добродетели, както и с елементи на религия, които ги има и в момента. Вълчев допълни, че има набор от ценности и добродетели, в които децата трябва да бъдат възпитавани. МОН няма да ги изведе сами. Това ще се случи след широк разговор.

„Нашите деца ще живеят в хармонично и щастливо общество само ако днес успеем да ги възпитаваме в добродетели, да формираме зряла ценностна система, морални убеждения и да ги направим отговорни. Това е може би и най-важната ни мисия“, каза министърът.

Предвижда се да бъдат разработени три програми, които ще стъпят на чуждестранния опит, съобразявайки се с българската култура, традиции и с факта, че основното вероизповедание у нас е православно християнство. Те ще дадат възможност на родителите за избор какво да изучава всяко дете – православие, ислям или отделен предмет за добродетелите, дали то да учи по програма със или без елементи на конфесионално образование. За конфесионалните програми също ще бъде предложена промяна, но те ще стъпят върху сегашните.

Министърът посочи още, че няма да бъде предложен срок за въвеждане на новия предмет, а само той да бъде част от задължителните за изучаване. По думите му, промените в Закона за предучилищното и училищното образование, които МОН ще предложи, могат да бъдат приети по-скоро наесен.

„Това означава, че най-вероятно новият предмет ще може да влезе в сила от учебната 2026/2027 г. за I клас. Нямаме амбицията предметът да се въвежда наведнъж. Част от разговора ще бъде и дали това да обхване всички класове“, заяви министър Вълчев. Той допълни, че

за този период началните учители биха могли да се обучат.

Образователният министър каза още, че няма да има оценка, защото целта не е да се възпроизвежда моделът на заучаване. „Това ще бъде преди всичко час по ценностно формиране и възпитание“, допълни Вълчев.

Във форума се включиха българският патриарх Даниил, главният мюфтия Мустафа Хаджи, народни представители, учители, родители и др. Участваха и представители на гражданския сектор – неправителствени организации и др.

„Време е българската държава да върне православно религиозно образование в българското училище, като, разбира се, се отчетат възгледите и се даде възможност на родители от други вероизповедания или неизповядващи религия да изберат за децата профила на този предмет, съответстващ на ценностната им система“, заяви Негово Светейшество Даниил.

От името на Светия синод той изказа благодарност към правителството и към Министерството на образованието и науката и лично към министър Вълчев за добрата воля и решимостта за въвеждане на предмета с работно наименование „Добродетели и религия“ в задължителната програма на българското училище.

Подкрепата си за въвеждането на новия предмет изрази и главният мюфтия Мустафа Хаджи. „Религията трябва да влезе в програмата на държавните училища, за да бъде обяснена на разбираем език на младото поколение, че тя не иска от нас да бъдем агресивни, а обичта и любовта към човека трябва да бъдат водещи. Трябва да положим и максимални усилия да възпитаваме хора, които могат да преподават това вероучение, тези добродетели и религиозни ценности“, посочи той. **АЗБУКИ**

Кампания на Института за български език – БАН, и в. „Аз-буки“

Според мен наистина запетаите са важни

Калина МИЧЕВА-ПЕЙЧЕВА*

В заглавието има вметнат израз (*според мен*) и вметната дума (*наистина*), които обаче не трябва да се ограждат със запетаи. Защо е така и важи ли това правило и в други случаи? Вметнатите думи и изрази са специфичен елемент на изречението, който не е свързан синтактично с друга част и представлява коментар на автора на текста към казаното. Истината е, че вметнатите думи и изрази се делят на две големи групи. В първата група влизат такива, които могат да се употребяват и като други части на изречението, и като вметнати. Такива са: *обратно, напротив, разбира се, да кажем, да речем, изглежда, честно казано, между другото, естествено, за съжаление, от една страна, от друга страна* и др. (сравни: *Надявам се, че ще дойдеш, Ще дойдеш, надявам се, навреме; Да кажем стихотворението, Ние, да кажем, ще чакаме търпеливо*). Точно затова те се отделят със запетаи, така се подчертава тяхната роля на вметнати думи и изрази. В медиите се допускат много грешки, като се пропускат или и двете запетаи, или само едната: **За съжаление у нас често се омаловажава трудът на художника; *Има, разбира се роли, които не съм пял; *Най-важните хора, разбира се са хората от семейството ми*.

Към втората група се отнасят думи и изрази, които винаги се употребяват като вметнати, те не могат да заемат позицията на друга част в рамките на простото изречение както тези от първата група. Такива са: *всъщност, наистина, навярно, следователно, впрочем, може би, обаче, сякаш, например, според мене* и др. Те не се отделят със запетаи.

Определено може да се каже, че разграничаването на тези два типа вметнати думи и изрази и тяхното различно пунктуационно оформяне не е последователно не само в медийни, но и в научни текстове. В медиите най-често се ограждат с излишни запетаи изрази със *според*: **Какво е нужно, според вас, за да постигнеш успех в дадена област?; *Но тогава по-скоро нещо се пропука, според мен, в отношенията ни с Дачев*.

*Д-р Калина Мичева-Пейчева е доцент в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към Българската академия на науките.

Увеличават стипендиите...

От стр. 1

Очаква се повишаването на стипендията в съответствие с измененията на минималната работна заплата да окаже стимулиращ ефект и да даде на докторантите възможност за по-спокойно начало на тяхната научна и академична кариера. Освен това се очаква и повишаване качеството на обучение и доближаването му в по-голяма степен до очакванията на работодателите, както и повишаване конкурентоспособността на българските държавни висши училища и стимулиране на трансграничната мобилност.

В становището на МОН до Комисията по образованието и науката към 51-вото народно събрание при обсъждането на Закона за държавния бюджет за 2025 г. бе предложено увеличаване с 15% (колкото е ръстът на минималната работна заплата за страната) на размера на стипендиите на студентите в държавните висши училища поради значителното им изоставане спрямо размера на стипендиите за докторанти, се припомня още в мотивите към проекта.

Бележки, становища и предложения могат да бъдат изпращани към дирекция „Висше образование“ – МОН (yuotova@mon.bg), до 26 май 2025 г. **АЗБУКИ**

Снимки Олег Попов

100 младежи представят 62 проекта, като най-много са от София, Бургас, Варна, Пловдив, Велико Търново, Русе и Плевен

Стела МАРИНОВА

Рекорден брой участници – 100, се включват в XXVII издание на националния конкурс „Млади таланти“, организиран от Министерството на образованието и науката. Те представят 62 проекта, като най-много са от София, Бургас, Варна, Пловдив, Велико Търново, Русе и Плевен. До финалния етап са допуснати 36 от тях, а награди получават – 13.

„Целта на Конкурса е да дава стимул на младите хора с интерес към науката и технологиите да развиват и извяват своите знания и умения“, заяви при откриването на церемонията в МОН зам.-министърът на образованието и науката акад. Николай Витанов. И допълни, че подобен формат състезания дава начало на нови творчески колективи, каквито примери има и тази година. Зараждат се нови идеи и предложения за съвместни научни проекти и работа.

Заместник-министърът отличи учениците, класирани на първите три места в тазгодишното издание на „Млади таланти“. Те ще представят България на Европейския конкурс за млади учени (EUCYS), който ще се проведе през септември в латвийската столица Рига. За отличното си представяне тримата младежи получават и парична награда в размер на 2000 лв., осигурена от Министерството на образованието и науката.

Първият награден проект е „Инхибиране на слюнчена α -амилаза с хидроалкохолни екстракти от Bistorta major като терапевтична стратегия за борба със захарен диабет“ на Александра Николова от ППМГ „Акад. Никола Обрешков“ – Бургас. В Рига ще ни представлява и Елена Йорданова от МГ „Баба Тонка“ – Русе, с проект „Изчисляване на константата на Хъбъл посредством фотометрия на свръхнови от тип 1A“.

Разработката на тема „Biologically Inspired Hierarchical Vision-Language-Action System for Robotics“ на Стоян Ганчев от Математическата гимназия „Акад. Кирил Попов“ в Пловдив е третият отличен проект. Гимназистът се стреми да създаде роботизирана система, която имитира начина, по който живите организми възприемат света, обработват информацията и реагират на околната среда.

Отличени са и два проекта, с които България ще бъде представена на Световния младежки научен панаир (EXPO Science International 2025 г.), който ще се проведе през септември в Абу Даби, Обединените арабски емирства. Първият е „Musica Manus“ („Музикални ръце“) и е дело на Александър Рожков и Александър Миланов от Математическата гимназия „Д-р Петър Берон“ във Варна, а

Рекорден брой участници в „Млади таланти“

13 са отличените в XXVII конкурс на МОН

Елена Йорданова се вдъхновява да започне работата по проекта си, след участието си в Международния турнир на младите естествоизпитатели през 2023 г. Тогава трябваше да се справи с подобна задача, която впоследствие се превръща в научна разработка.

„В проекта изчислявам константата на Хъбъл, която е от важните параметри на Вселената, тъй като от нея можем да получим информация за така нареченото Хъбблов време на Вселената. Това е възрастта на Вселената. Методът, по който правя това, използва свръхнова от тип 1A, които са експлодиращи бели джуджета вследствие на превишаването на Границата на Чандрасекар. След като избухнат, те ограничават своя блясък и по неговите криви можем да получим информация за зависимостта между максималната яркост и времето, за което намалява тя – разяснява научната си разработка Елена. – По тази зависимост можем да определим всъщност разстоянието до тази свръхнова. Тези разстояния са важни, тъй като в Космоса е трудно изчисляването на разстояния. А чрез разстоянията можем да намерим и константата на Хъбъл. В резултат получавам за константата 46 километра за секунда на мегапарсек (1 парсек е равен на 3,26 светлинни години), което е в съответствие с моделите, тъй като използвам така наречените луминас разстояния.“

И допълва, че от другия тип разстояния се получава друга стойност.

Миналата година ученицата в Математическата гимназия в Русе е част от два национални отбора – за Международната олимпиада по астрофизика и за Международния турнир на младите физици. За нея всяко състезание има различна полза. По-интересно ѝ е да прави експерименти и да участва в практически напревари, отколкото да решава задачи, за да се подготви за теоретичните кръгове на състезанията.

„Разработването на проекти като този за „Млади таланти“ е най-близко до това, което правят истинските учени. Изискват се време и много усилия“, дава за пример тя.

Елена вече има и идеи за нови проекти. „В момента се занимавам с фотометрия на галактики и смятам да продължа в тази област“, споделя тя.

Има намерение да учи висше образование в областта на физиката в България, но все пак мисли да кандидатства и в чуждестранни университети.

Александра Николова е в XII клас. Състезава се от VIII клас, когато за първи път участва в олимпиадата по биология и заема първо място в групата. Участва за първи път в конкурса „Млади таланти“ през 2023 г., когато проектът ѝ „Влияние на различни антикоагуланти върху изолирането на геномна ДНК от кръвни проби“ ѝ дава право да представи страната ни на Световното научно младежко изложение 2023 г. в Мексико. „Тогава осъзнах, че искам да се занимавам с изследвания още като ученичка“, споделя абитуриентката. Участва и в Европейската олимпиада по експериментални науки в Рига.

Проектът, с който е отличена тази година, разглежда стратегия за борба с диабета, която не е толкова разпространена. „Повечето лекарства, които в момента се използват срещу диабета, са хормонални. Това, от своя страна, води до много нежелани странични ефекти. Решихме да приложим друга стратегия – да инхибираме ензим и по този начин, без да влияем върху хормоните и повечето органи, да направим това потискане, за да може да не се повишават нивата на кръвната захар – разяснява проучването си Александра. – Идеята е, че когато се храним, поемаме големи въглехидратни молекули. Под влиянието на ензими те стават по-малки и по този начин се усвояват в кръвта. Когато блокираме този процес, те не се смалчават, а остават големи. По този начин не можем да ги усвоим и нивото на кръвната захар не се покачва.“

Към момента е направено инвитро проучване, но планира да се проведе и експеримент върху живи организми. „Слюнката е източник на този ензим. Идеята е да използваме слюнка от хора от различни възрастови групи и да сравним как ензимът влияе при здрави хора и при диабетици и дали ще се наблюдава същият ефект“, посочва ученицата. За да установят дали има странични ефекти и да определят каква е правилната дозировка, трябва да направят и експерименти върху живи организми – мишки, а впоследствие и хора.

Александра разработва проекта с доц. г-р Йордан Георгиев от Бургаския сържавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“. „Научих много неща от него. Този тип конкурси са полезни, защото не само правим проект, но и влизаме в лабораторията. Научаваме се и как да представяме проучванията си“, казва тя. И с усмивка добавя, че повечето ѝ приятели са от подобни събития, тъй като говорят сходен език и имат общи интереси.

Планира да следва „Медицина“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. „Медицината е красиво продължение на науката, което има за цел директно да помага на хората и да подобрява техния живот“, посочва Александра.

вторият – „Аполониева сфера и колинеарност при стереографска проекция“, е разработен от Владислав Начев от Американския колеж в София.

Три поощрителни награди връчи директорът на Дирекция „Наука“ към Министерството на образованието и науката д-р Милена Дамянова. Първата е за Елица Декова и Яна Йорданова от Американския колеж в София за проекта им „Алгебрично изследване на забранена структура в интервални граfi“.

Поощрителна награда получават и Симона Гагарова от Софийската математическа гимназия за проекта „Exploring the multi-robber damage

number of a graph“, който помага за създаването на по-устойчиви мрежи и защитни системи за киберсигурност и защита от компютърни заплахи, и Никола Великов от МГ „Баба Тонка“ – Русе, за проекта „PureMedia“, който подкрепя борбата срещу фалшивите новини и дезинформацията в онлайн пространството. Тримата получават и парична награда в размер на 1500 лв.

Директорът на Института по математика и информатика към Българската академия за науките чл.-кор. Петър Бойваленков връчи наградата на Института на проекта „Q-bit“, дело на Дарий Топузов от

Технологичното училище „Електронни системи“ към Техническия университет – София.

С проекта „Симбиоза между растения, микоризни гъби и цианобактерии“ Виктория Спасова от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ ще представи страната ни на The International Swiss Talent Forum.

Специалната награда от Ученическия институт при Българската академия на науките, която се връчва с помощта на Националната програма „Образование с наука“, получи Виктор Стоянов от ОУ „Бачо Киро“ – Велико Търново, за проекта си „Влияние на температу-

рата върху процентното съдържание на витамин В₁ в маята за хляб (жива и суха форма)“.

Две специални награди по Националната програма „Образование с наука“ връчи и Университетът по хранителни технологии в Пловдив. Те са за проектите „Изследване на промените в свойствата на различни видове месо, зависейки от времето на мариноване и химичния състав на маринатите“ на Емил Мирчев и „Изследване на ензимното „покафеняване“ в плодове и зеленчуци“ на Калина Колева и Екатерина Колева. И тримата се обучават в НТИМГ „Акад. Любомир Чакалов“ в София.

Тайните пътища на книгите

Националната кампания „Зелено четене“ с пето издание и много изненади

Стефа МАРИНОВА

Националната кампания „Зелено четене“ се задава със своето пето издание. Отново стотици произведения на съвременни български автори ще открият новите си читатели на знакови места в паркове и градини. Инициативата под мотото „Книгите сами ни намират“ ще се проведе в периода от 9 до 29 май в шест града: Монтана (9 май), Пловдив (10 май), Бургас (17 май), Каварна (18 май), София (24 май) и Смолян (25 май). Заключителното събитие ще бъде в София на 28 май, когато ще бъдат разкрити тайните пътища на книгите.

Национално издателство „Аз-буки“ е медиен партньор на инициативата.

Кампанията цели да популяризира четенето на съвременна българска литература на обществени места и сред природата. Инициативата е дарителска, като в нея любими български автори и водещи издателства предоставят безвъзмездно свои книги.

„Кампанията се превърна в стълб на положителната енергия за всеки, който се докосне до нея, и създава магично електричество, запалвайки умовете ни с креативни идеи. Винаги съм вярвала в

красотата на благородните каузи.

Инициативата ме среща с хора, които охотно дават от времето, знанията и усилията си, за да подкрепят дейностите във всяко издание. Въпреки че като организатор съм по видими и невидими фронтове и това не е никак лесна задача, резултатите от всяко следващо издание дават криле на неуморното ми съзнание, което не спира да търси разнообразни

и нови подходи за постигане целите на „Зелено четене“, споделя пред „Аз-буки“ инициаторът на Кампанията писателката Надежда Динева.

Всяка година тя получава запитвания за предстоящите турове от хора от различни краища на страната с надежда тази година Инициативата да има спирка и при тях. Затова и за всяко издание

добавя нови дестинации.

„Стремя се всяка година да добавям нови градове, защото постоянно получаваме запитвания „А при нас ще има ли?“, допълва с усмивка писателката.

Петото издание на Кампанията гостува за първи път в Монтана и Каварна. Изборът не е случаен. Посланик в миналогодишното издание на „Зелено четене“, който

дарява безвъзмездно свои книги, е роден в Монтана. Вдъхновена от получената подкрепа, Динева решава петото издание на „Зелено четене“ да има спирка и в северозападния град. Изборът на Каварна е още по-любопитен. Двигателят на инициативата избира града заради наскоро прочетена българска книга – „Добруджанският феникс“ на Стефка Станчева.

Тазгодишната кампания има

не само нови дестинации, но и нови български автори,

които се включват в нея. За първи път ще участват Александрина Крушарска, Никол Калева, Галена Върбева, поетесата Симона Тодорова, авторката на фентъзи поредици Веселина Славова, както и романът на Мартин Ралчевски „Не затваряй очи“, на чиято прекрасна екранизация зрителите доскоро имат възможност да се насладят.

Писателят и кинокритик Благой Иванов, Виктор Топалов от „Бохемска София“, поетът Петър Нешев, детската писателка Ангелина Михайлова пък са сред авторите, които се включват и в петте издания на Кампанията.

Всяка от участващите в „Зелено четене“ творби носи и отличително наименование – „книгодар“ (в множествено число „книгодари“). Думата е естествена дефиниция на дарителството в Кампанията. Тя е специфична за нея, защото съдържа призива към читателите, след като прочетат намерената книга, да я подарят.

В специален книгоразделител на Кампанията всеки, който бъде намерен от книга в парка или близката градина на участващите градове, получава информация за инициативата и насоки какво следва да направи. След откри-

ване на книгодарите новите им притежатели публикуват във фейсбук групата „Зелено четене“ снимка на книгата, като отбелязват #книгодар.

„Апелираме, след като се прочетат, книгите да бъдат подарени, за да може пътят на добротворчеството да продължи“, казва Надежда Динева.

Във всеки град съдействат доброволци, които помагат на книгодарите да стигнат до новите си читатели. В тазгодишното издание на Кампанията доброволците ще бъдат библиотекарите и членове на книжни клубове.

Заключителното събитие „КнигОратор – за тайните пътища на книгите“ ще бъде на 28 май от 19 часа в „Каре-арте“. В него ще се включат гост-лектори, към които присъстващите ще могат да отправят въпроси.

Тайните на книгоиздаването ще разкрие Соня Хачикян – собственик и управител на издателство „Лемур“. В своя харизматичен стил писателят Марин Трошанов ще сподели това, което остава загадка за читателите от самия творчески процес. Вълнуващи истории през погледа на библиотекарите ще представи заместник-директорът на Столичната библиотека Марчела Борисова. Тя ще разкаже и за инициативите, които ще проведат до края на годината.

За гостите на заключителното събитие от кампанията „Зелено четене“ са подготвени и изненади – музикален поздрав и томбола.

Официалният край на тазгодишното издание ще бъде сложен на 29 май със спечелването на мистериозната кутия на „Зелено четене“ в онлайн томбола. В нея ще могат да се включат читатели от цялата страна. Условията за участие в томболата за мистериозната кутия могат да бъде намерени на профилите на Кампанията в социалните мрежи.

Снимка Национална кампания „Зелено четене“

Във всеки град доброволци помагат на книгите от кампанията да достигнат до новите си читатели

АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ - ПЛОВДИВ

СПЕЦИАЛНОСТИ

- АГРОНОМСТВО (ПОЛЕВЪДСТВО)
- АГРОНОМСТВО (ЛОЗАРО-ГРАДИНАРСТВО И БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ)
  - РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА
  - ЗООИНЖЕНЕРСТВО
- АГРОНОМСТВО (ДЕКОРАТИВНО ГРАДИНАРСТВО И ОЗЕЛЕНЯВАНЕ)
  - ЕКОЛОГИЯ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА
- ЗООИНЖЕНЕРСТВО С ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ
  - АГРАРНО ИНЖЕНЕРСТВО
  - БИЗНЕС ИКОНОМИКА
  - АГРАРЕН ТУРИЗЪМ
- ИКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
  - БИОИКОНОМИКА

www.au-plovdiv.bg

Кандидатствай при нас с
оценка от
ДЗИ или ДИППК

ИНОВАТИВНО ОБРАЗОВАНИЕ
ЗЕЛЕНИ ТЕХНОЛОГИИ
ЧИСТА ПЛАНЕТА

Да изучаваш звездите под открито небе

Снимка ОУ „Иван Вазов“ – Дебнево

„Това лято отново с учениците ще изучаваме звезди под открито небе. Децата при нас много се интересуват и вълнуват от науката за Космоса“, разказва пред „Аз-буки“ директорката на ОУ „Иван Вазов“ в троянското село Дебнево Кремена Стойчева. В училището от шест години има група за занимания по интереси „Астрономия“. И ако преди им се е налагало да наемат техника за практическите упражнения под открито небе, вече разполагат със своя собствена. Тематично в Деня на Земята в единственото училище в село Дебнево врати отваря новият и дългоочакван STEM кабинет. „За едно малко училище на село като нашето толкова голяма инвестиция в размер на 60 000 лв. за STEM кабинет е от изключително значение“, обяснява моята събеседничка. Той е изграден в направлението „Природни науки“ и „Зелени технологии“. Директорката споделя, че от много години насам не са имали финансовата възможност за толкова мащабно обновяване и модернизиране на материалната си база. С отпуснатите средства са успели да преобразят пространството: да направят окачен таван, да сменят осветлението, да положат нова подова настилка и да окабелят цялата стая. „Сега учениците ни се чувстват много добре в тази нова и модерна образователна среда. Родителите им също високо оценяват предимствата на кабинета“, обяснява тя.

Сред новите придобивки са два телескопа за часовете по астрономия, четири механични и един електронен микроскоп, модели за дисекция на жаби, скакалци и гущери, 9 метеорологични станции, почвен тест за измерване на различни показатели и още много други.

„Вярваме, че училището на село е училище сред природата през цялата година – това е нашата реалност и нашето предимство. Новото образователно пространство със сигурност ще повиши мотивацията на учениците в областта на природните науки. Това е още една стъпка към по-екологичен и иновативен образователен процес“, категорична е Стойчева. Освен това часовете в новата среда ще станат по-интересни за децата, защото те ще могат да виждат на практика как се случват процесите в природата. И това със сигурност ще ги направи по-отговорни към опазването на околната среда и ще събуди екологичното им самосъзнание.

В новия STEM център ще се провеждат както часовете от общообразователната подготовка – човекът и природата, биология, химия и физика, така и часовете от клуб „Астрономия“. По думите ѝ, вратите на новото образователно пространство ще бъдат отворени за всеки учител и ученик в училището, за всеки, който иска да научи или да опита нещо ново.

За поредна година учениците се включват и във фестивала „Дни на талантите и интересите“. Той се организира от Община Троян и Народно читалище „Наука 1870 г.“ в града. През 2025 г. инициативата е под надслов „Космосът – познат и непознат“, а в програмата са включени театрална постановка и музикално изпълнение. Освен това в рамките на традиционната Седмица на талантите в училището учениците участват в разнообразни състезания и конкурси: рисунка на асфалт в двора на училището, „Естествен интелект“ с решаване на гатанки и логически задачи, спортни състезания в три категории – бягане, скок на дължина и футбол и рецитаторски конкурс „Николай Петев“, организиран от НЧ „Провсвета 1905 г.“ – Дебнево, което тази година отбелязва 100-годишен юбилей.

Изключително много се гордеят с групата си за занимания по интереси „Театърът – светът на чудесата“. Тя е сформирана преди три години по Националната програма на Министерството на образованието и науката „Заедно в изкуствата и в спорта“. Малките театри имат участия във фестивали и конкурси в цялата страна и са носители на редица отличия. **Аз-буки**

Началникът на кабинета Наталия Михалеvsка прочете приветствие от името на министъра на образованието и науката Красимир Вълчев

Снимка „Аз-буки“

Абланица празнува

СУ „Св. Паисий Хилендарски“ отбелязва 100 години светско образование с поредица инициативи

Страницата подготви
Диляна КОЧЕВА

З а мен честването на 100-годишния юбилей на СУ „Паисий Хилендарски“ и на светското образование в селото е изключително вълнуващо. Посветила съм живота си на това училище. Това е моето училище“, споделя за „Аз-буки“ д-р Калинка Гайтанинчева, директор на гимназията в село Абланица, община Хаджидимово, област Благоевград.

Определя колегите, учениците и хората в селото като своя съдба. Работи тук от 31 години, като това е първото ѝ работно място.

Заема длъжността директор на 19 септември 2024 г., като преди това 14 години е била зам.-директор и 17 – учител и главен учител.

Отбелязването на 100 години светско образование в село Абланица започва още в началото на учебната година. Първата инициатива, която организират, е ученически конкурс за най-добро есе на тема „Моето училище“.

В период от три месеца децата трябва да представят на експертната комисия своите есета, а най-добрите от тях намират място в юбилейния алманах „100 години светско образование в село Абланица“. Той излиза през миналия декември и наистина събира цялата история на училището.

В него са включени детско твор-

чество – есета и стихотворения; спомени от бивши директори и учители; поздравления и впечатления от училището на техни социални партньори и разбира се – обръщение към идните поколения и поздравление от директора по повод празника.

„Това е емблематична книга. Смело мога да кажа, че тя е най-доброто издание от петте предишни алманаха“, посочва моята събеседничка. Става въпрос за печатни издания за предходни годишнини – 70, 75, 80, 85 и 90. Гайтанинчева обяснява, че в юбилейния алманах с много старание и внимание е събрана цялата информация за училището – от историята на създаването му до ден-днешен.

За учениците цялата учебна година е празнична и съпроводена с редица интересни събития. Освен конкурс за есе провеждат и такъв за най-добра рисунка, посветен на любимото училище.

„Тематично решихме да посадим и 100 дървета в местността около Абланица. Така поставихме началото на своя собствена гора, която с времето вярвам ще разширим“, казва директорката. Прекрасната инициатива е осъществена съвместно с Държавното горско стопанство „Гоце Делчев“.

В програмата за отбелязване на празника има и много спортни мероприятия, в които с голямо желание и ентузиазъм се включват учители и ученици. Освен това провеждат разговори и с жители на селото – бивши възпитаници на СУ „Св. Паисий

Хилендарски“. Те разказват свои спомени от училищните си години за своите съученици и учители.

През настоящата учебна 2024/2025 г. възпитаниците на гимназията се включват и в няколко ученически конкурса, организирани от социалните партньори на училището – Българската академия на науките, Югозападния университет „Неофит Рилски“ и Общинския съвет по наркотични вещества, Благоевград. Всички те са свързани с отбелязването на големия празник на школото.

Апогееят на празника е тържественото честване на 25 април. То започва с „На чаша чай с бивши учители“ и „Среща в стаята на спомените“, където има много снимки от училищния живот през годините.

След това се провежда тържествен педагогически съвет с връчване на почетни грамоти и отличия.

Специален гост на празника за юбилея е и директорът на Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“ Емил Спахийски. Той получава от името на Издателството почетен юбилейен плакет на училището за ползотворното социално партньорство и за отразяването на иновациите на СУ „Св. Паисий Хилендарски“ в Абланица през годините.

Гостите на празника имат възможност да се насладят и на спектакъла „100 години огънят на знанието не угасва“.

„Изключително щастлива и горда съм, че получихме почетното отличие „Св. св. Кирил и Методий“ на президента на Република България и почетно отличие от Министерството на образованието и науката по повод 100-годишнината на училището ни“, обяснява тя.

Приветствието от името на министъра на образованието и науката Красимир Вълчев прочете началникът на кабинета Наталия Михалеvsка.

В тържествения концерт учениците заваляха публиката с танцови и музикални изпълнения. Те поздравиха гостите с химните на България и на училището.

Празникът завършва с парад, на който учители и ученици правят тържествена обиколка на селото с националния флаг. След това всички заедно изиграват две кръшни хора в центъра на Абланица.

„Юбилеят на училището ни се превърна в празник на цялото село“, завършва Гайтанинчева.

Снимка СУ „Св. Паисий Хилендарски“ – с. Абланица

Бивши директори и преподаватели в школото в Абланица сложиха своите подписи върху юбилейното табло на училищната сграда

Добрите практики на фокус

Над 500 учители, директори и експерти събра четвъртото издание на образователния форум в София

Снимка: prepodavame.bg

Участниците във форума се включиха в работилници за споделяне на добри идеи

Дея ЛЮБОМИРОВА

Над 500 учители, директори и образователни експерти събра четвъртото издание на образователния форум „Добрите практики на фокус“, организиран от фондация „Заедно в час“ и образователния сайт prepodavame.bg. Тази година той е посветен на развиването на социално-емоционалното учене в клас.

Национално издателство „Аз-буки“ е медиен партньор на събитието.

На форума бе представена дейността на 22 образователни организации. Щандовете разгледа и министърът на образованието и науката Красимир Вълчев.

Как да привлече вниманието на учениците и как да намеря време за всичко, което искам да направя в час, са само част от въпросите, на които бе даден отговор по време на събитието. Участниците се обединиха около това, че успешните училища знаят как да изградят своя положителен имидж, имат сплотен екип и учениците им в клас развиват практически умения чрез активно участие в учебния процес.

Тази година първият лектор в образователния форум е Иван Стоянов – директор на СУ „Христо Ботев“ в Карнобат. Той разказа за богатия си опит като ръководител на училището и по

какъв начин е успял да вдъхнови своите колеги и ученици да работят заедно за едно успешно утро. Чрез своята семейна история той напомни на всички в залата за мисията и смисъла на училището.

СУ „Христо Ботев“ в Карнобат е сред първите школа у нас, в които отваря врати STEM център. По тази причина от сцената Иван Стоянов заяви, че в училището му винаги са добре дошли колеги от цялата страна, които искат да видят отблизо как се случват иновациите в час. „Свободно раздаваме ноу хау. Не искаме пари“, шеговито завърши представянето си той.

На сцената опита си от класната стая показа и учителят по математика от СУ „Любен Каравелов“ в Пловдив Георги Стоев. Той е бивш възпитаник на „Заедно в час“, а висшето си образование е завършил в УАСГ със специалност „Архитектура“. Представяйки интересната тема „Математиката като глобална компетентност“, той разказа защо е необходимо днес учениците да имат такава компетентност. А този термин най-общо може да бъде обяснен като овластяване на учениците с инструменти, с които да разрешават проблеми. Глобалната компетентност се основава на предметни знания, нагласи и умения. В часовете си Стоев е разработил заедно с ученици на различна възраст много интересни уроци.

Един от тях е „Създаване

на бежански лагер“ с V клас. „Работейки по глобална тема, им показвах как математиката и архитектурата имат много общо“, посочва той.

С осмокласниците разработват темата за хранителната сигурност, или казано по друг начин, къде в Пловдив има „свободна хранителна зона“ за дюнери.

По забавен начин той успява да мотивира учениците си да използват различни знания и умения. Възпитаниците му с желание работят и по реконструкцията на порутена сграда в опустяло село. А Стоев пък се радва, че им показва как могат да използват за тази цел математиката.

„Всички тези проекти, за които ви разказвам, са дейности в час – изискват солидна подготовка у дома от страна на учителя, но при желание нещата се случват“, обяснява той.

След лекциите на определените напълно основателно от организаторите за „Директор за пример“ (Иван Стоянов) и „Учител за пример“ (Георги Стоев) участниците във форума се разпределиха на групи според интересите си и участваха в много полезни работилници. Сред темите, които бяха разглеждани в тях, са създаване на среда за развитие на лидерски умения у учениците, отношения между учители и родители, формиращо оценяване, изкуството като мост към детските емоции и много други.

Отличия за педагози, които вдъхновяват в клас

Преподавателският екип от ОУ „Душо Хаджидеков“ в Пловдив получи една от наградите на журито

Седем успешни примера на учители от цялата страна са отличени на годишните награди „Добрите практики на фокус 2025“. Журито и публиката излъчиха по трима победители в областта на социално-емоционалното учене, а „VISA България“ отличи най-добрата екопрактика.

За втора поредна година в експертното жури е редакторът от Националното издателство „Аз-буки“ Димитрина Кочева.

Началният учител Арзю Абилова от СУ „Трайко Симеонов“ в Шумен получи първата награда на журито за практиката си „Кой съм аз и какъв искам да бъда?“. Абилова успява да обедини клас, в който между част от учениците и родителите има враждебност още от детската градина. Водейки се от мотото „Заедно сме по-добри“, учителката изгражда по-силна връзка между всички участници в образователния процес.

Второто отличие на журито отива при „Кутия за тревожни мисли“ на Димана Георгиева от СУ „Алеко Константинов“ в Луковит. Идеята на практиката е изключително проста и с голямо въздействие върху учениците. В класната стая се поставя кутия за тревожни мисли, където всеки ученик може да напише бележка, в която да опише как се чувства или какво го притеснява. След това в предварително определен ден кутията се отваря и всички заедно обсъждат проблемите, описани на листовците. На практика кутия за тревожни мисли може да бъде приложена във всяка класна стая, а ползите от възможността децата да споделят своите тревоги с групи хора, са изключително големи.

Третото отличие на журито отива при преподавателски екип от ОУ „Душо Хаджидеков“ в Пловдив за практиката им в полза на адаптацията в прогимназиален етап. Учителите Елка Генова, Даниела Иванова и Радка Чонова разработват последователни дейности, насочени към общо укрепване на груповата сплотеност, развиване на емоционална осъзнатост и повишаване увереността на всяко дете.

Трима победители отличи и публиката чрез гласуване на сайта на prepodavame.bg. Първата е Павлина Тотева – начален учител в СУ „Христо Смирненски“ в Брезово. Тя печели любовта на публиката за практиката си „Един за всички – всички за един“, в която показва по какъв начин третокласниците могат да вървят по пътя на социално-емоционалното израстване. Тотева е носител на награда от конкурса „Добрите практики на фокус“ за втора поредна година. През 2024 г. тя отново спечели любовта на публиката за практиката си „Да събудим книгата от съня“, приложена в начален етап на обучение.

Вдъхновяващият лектор на събитието и определен от организаторите като „Учител за пример“ Георги Стоев заслужи и доверието, и подкрепата, и вота на публиката. Той получи награда за педагогическата си практика „Следвоенно възстановяване на ивицата Газа“. Това е мащабно проектно базирано обучение, засягащо следвоенното възстановяване на Газа. Благодарение на него учениците работят по групи и развиват емпатия и социална осъзнатост. Впечатляващо е, че в педагогическата практика са включени около 40% от учениците от VIII до XI клас, или общо 70 ученици.

Третият избор на публиката е „Опознай животните, за да ги обичаш“ – проект с QR кодове в Пловдивския природонаучен музей. Той е дело на преподавателския екип от СУ „Любен Каравелов“ в Пловдив в състав Станислав Джапаров, Габриела Георгиева и Боряна Василева. Те също са носители на награда от конкурса за втори път. През 2024 г. спечелят специалната награда за екопрактика с „Опознай билките с интерактивна карта“.

Последната специална награда в областта на екологичното образование се връчва от един от спонсорите на образователния форум – „VISA България“. Тази година тя отива при Зорница Бакалска от ОУ „Елин Пелин“ в Пловдив. Тя успява да ангажира ученици и родители в инициатива за използване на старо колело за генериране на енергия.

По традиция бяха връчени и награди от конкурса за ученически екопроекти. Тази година те са два, като всеки един от тях ще получи по 1000 лв. от „VISA България“ за реализирането на идеята си. Отличените проекти са на възпитаници от Професионалната гимназия по електротехника и електроника „Апостол Арнаудов“ в Русе и от 127. СУ „Иван Николаевич Денкоглу“ в София.

Учителят по математика от СУ „Любен Каравелов“ в Пловдив Георги Стоев изнесе интересна лекция на форума и получи наградата на публиката

180 години просвета в Бояна

Тази година 52. основно училище „Цанко Церковски“, разположено в живописния квартал „Бояна“ в столицата, отбелязва внушителен юбилей – 180 години от създаването си. Историята на училището започва още през 1845 година, когато будните жители на Бояна вземат съдбата си в свои ръце и създават първото взаимно училище в района.

Първите занятия се провеждали в импровизирани помещения – кошари, хамбари, дори кръчми. По-късно се изгражда първата училищна сграда на мястото на стара църковна килия, известна и до днес сред възрастните боянчани като „Църковняко“. Тя просъществувала до 1910 г., когато я заменя по-голяма постройка с пет класни стаи, използвана до 1959 г.

Тогава училището се премества в настоящата си сграда на бул. „Александър Пушкин“ №112 – модерна, обновявана през годините, с отоплителна инсталация, ремонтиран покрив и приветлив двор. Именно тази среда днес привлича все повече семейства и ученици извън пределите на „Бояна“.

„Район „Витоша“ е едно от най-желаните места за живеене и учене в София благодарение на близостта до планината и качествените образователни институции – казва директорката Маргарита Димитрова. – Нашето училище се радва на доверието както на родителите, така и на учениците.“

Всички деца от първи до четвърти клас са на целодневно обучение, като имат възможност да подготвят домашните си до 17:30 ч. – удобство, което сериозно облекчава родителите.

Кулминацията в отбелязването на празничната година ще бъде спектакълът „180 години просвета в Бояна – минало, което гради бъдеще!“, който ще се състои на 15 май в аула „Максима“ на Университета по архитектура, строителство и геодезия. В него ще участват хорът на училището, театралната школа, танцовата трупа и други

формации, подготвяни от началото на учебната година. Празникът надхвърля рамките на училището – включват се и читалището, и цялата боянска общественост.

Сред най-сериозните предизвикателства днес директорката посочва борбата с вредните навици сред подрастващите – вейпове, тютюнопушене и други зависимости.

„Нашата най-важна мисия е да опазим здравето и живота на децата – това е кауза, която следваме с постоянство и ангажираност“, заявява Маргарита Димитрова. Училището работи в тясно сътрудничество с Детската педагогическа стая и МВР, реагира мигновено на сигнали и провежда редовни беседи с ученици и родители.

Друг актуален проблем е напрежението в комуникацията с част от младите родители, които невинаги проявяват толерантност към различията между децата.

52. ОУ предлага богата извънкласна програма и чуждоезиково обучение. Освен английски като избираеми предмети се преподават немски, руски и испански език. Училището е част от Асоциацията на Кеймбридж училищата в България, като възпитаниците редовно се явяват на езикови състезания и много от тях достигат до националното им ниво. Вече осма поредна година 52. ОУ се гордее с възможността да предоставя на своите ученици шанс за международно признат сертификат – изпити за ниво на владение на английски език, които са част от системата на Университета „Кеймбридж“.

Последният голям успех е на волейболния отбор, който спечели първо място в районен етап и ще се бори за Купата на София. Учениците се издвигат активно и в математически, езикови и културни състезания, а училището редовно участва в европейски проекти по програма „Еразъм“, осигуряващи международен опит и културен обмен. **АЗ-БУКИ**

Засаждането на палма по случай 70-годишнината

Снимка ПГИМ – Пазарджик

Училище за отличници

Седем десетилетия ПГ по икономика и мениджмънт в Пазарджик подготвя успешни млади хора

Боряна ТРАЙЧЕВА

Минало, история, традиции, възпитание, образование, съхранение на българщината, средище на книжовност, дом, топлина и любов – това са все думи, описващи Професионалната гимназия по икономика и мениджмънт – Пазарджик. В края на март училището отпразнува своята 70-годишнина с голяма тържественост.

„За мен тази годишнина е символ на уважение, отговорност и вдъхновение. Тя е извор на сили и устрем за неуморна работа“, казва за „Аз-буки“ директорът на професионалната гимназия Ангел Малинов. И добавя, че заедно екипът от учители, ученици и родители се стремят

да съхранят изграденото, да го развият и наградят.

„За децата, за нас, за Пазарджик и за България“, отбелязва той.

Професионалната гимназия по икономика и мениджмънт е основана на 1 септември 1950 г. като Стопански техникум, който да осигурява необходимите квалифицирани икономически кадри за всички отрасли в региона. През годините носи още имената Икономически техникум (1962 – 1992) и Техникум по икономика (1992 – 2003), а през 2003 г. получава названието, което има и днес – Професионална гимназия по икономика и мениджмънт.

Седемте десетилетия, докоснали живота на учители и директори и възпитали множество ученици, са стабилна основа за развитие и блестящо бъдеще на училището, което, по думите на директора, е предпочитано, обичано и едно от най-добрите в България.

На празничния концерт по случай годишнината, озаглавен „Гласовете ви чувам“, Гимназията е удостоена с почетен плакет на МОН, връчен от заместник-министъра на образованието инж.

Таня Михайлова. Тържествената програма за юбилей е подготвена с много ентузиазъм от ученици, учители, родители и приятели на училището със съдействието на ОДК – Пазарджик. Един от акцентите ѝ е филм за миналото и настоящето на гимназията, озаглавен „70 години ПГИМ – Пазарджик“.

Празникът е отбелязан и със символичен жест – в навечерието му ученици и учители засаждат в двора на училището палма. „Палмовото дърво е символ на щастие, изобилие, победа, дълголетие, възкресение и духовен триумф – обяснява директорът. – Нарекохме дървото да бъде свидетел на още безброй споделени мигове и успехи.“

Успехите на възпитаниците на гимназията наистина често са посветени на нея. Такъв пример са наскоро спечелените чедни места в националния кръг на Европейската олимпиада по статистика за 2025 г. Според директора Ангел Малинов това е съвсем естествено: „Всекидневният и пълноценен учебен процес в гимназията, успехите на нашите възпитаници, всяко събитие или инициатива, в което те участват през годината, са в чест на училището и неговата 70-годишна история – за да бъде то и да пребъде.“

Учениците на Професионалната гимназия по икономика и мениджмънт в Пазарджик редовно участват в различни форуми, инициативи, състезания и олимпиади по математика, статистика, езици, спорт, различни видове танц и други. Успешното им представяне и добрата професионална реализация свидетелстват за нивото на образователния процес в училището.

„Заедно работим, знаем и вярваме, че сме и ще бъдем сред първенците на българските училища. Подкрепата няма как да бъде добра, ако ти самият не си стабилен и уверен“, отбелязва директорът. Подчертава и важноста на училището и семейството като основни звена, през които минава изграждането и развитието на децата.

„Стремим се да показваме професионализъм и разбиране и да реализираме учебен процес, в който отличници създават отлич-

ници“, добавя той.

Сред честите дейности на професионалната гимназия са и

посещенията в различни висши училища и институции.

Срещите в Университета по национално и световно стопанство и във Висшето училище по сигурност и икономика – Пловдив, например дават на учениците възможност да се запознаят на място с базата, възможностите и специалностите, в които биха могли да продължат образованието си.

През март тази година ученици и учители на пазарджишката гимназия посещават Министерството на образованието и науката, където се информират как функционират различните дирекции и звена в институцията, и се включват в работата на Просветното министерство. Както „Аз-буки“ писа, бъдещите икономисти от X, XI и XII клас са посрещнати и разговарят със заместник-министър инж. Таня Михайлова. Имат и възможността да влязат в ролята на заместник-министър.

„Тези посещения разширяват мирогледа и стремежите на нашите ученици“, коментира директорът Малинов. Най-често, като обратна връзка, която училището получава от настоящи и бивши възпитаници, а и от техните родители, е именно колко полезни са подобни посещения. Желанието за повече такива инициативи мотивира екипа на Професионалната гимназия по икономика и мениджмънт да разширява сътрудничеството си с различни институции и бизнес организации, за да може да предоставя все повече възможности на своите ученици.

А как Ангел Малинов вижда гимназията напред във времето? „Като модерно, иновативно училище на бъдещето – образователна институция, която подготвя амбициозни и успешни млади хора. Като училище за отличници. Като най-доброто в региона и сред водещите икономически училища в България и Европа“, отговаря той.

Снимка 52. ОУ „Цанко Церковски“ – София

В училището се предлага богата палитра от извънкласни занимания

Нели Кожухарова, директор на БУ „Чучулига“ в Кройдън, Лондон:

Децата, които учат при нас, са истински герои

Седмичното посещение на българското училище в чужбина е сериозен ангажимент и за родителите, и за учениците

Разговора води
Диляна КОЧЕВА

Пжо Кожухарова, тази година БУ „Чучулига“ е организатор на конкурса по четене за ученици от I и II клас „Царица/Цар на буквите“. Колко деца очаквате?

– Домакини сме на Деветото издание на Конкурса, което ще се проведе на 21 юни. Очакваме да вземат участие около 70 ученици. Досега са се записали 12 български неделни училища от пет европейски страни – Великобритания, Германия, Словакия, Франция и Испания, с около 40 участници. Очакваме да се включат поне още десетина.

– За какво трябва да внимават участниците в Конкурса и как трябва да се подготвят?

– Наши ученици участваха в Седмото издание на Конкурса, който се проведе в Арма в Северна Ирландия през юни 2023 г. Едно от децата ни спечели най-голямата награда – „Цар на буквите“, а друго заслужи наградата „Пазител на буквите“.

Подготовката за всяко състезание е важна, затова и при конкурс като този учителите на децата работят допълнително с участващите в него, за да са сигурни, че по време на състезанието ще представят четивните си умения по най-добър начин.

Участниците ще трябва да прочетат познат и непознат текст от читанките за I и II клас и от предложена от нас детска книжка, а след това – по едно стихотворение. Изразителността при четенето е важен белег, който ще помогне да се определи победителят.

– Вие сте основател и ръководител на БУ „Чучулига“. Кога го създадохте? Обикновено намирането на педагогически кадри зад граница е най-трудно.

– През Лондон минава река Темза, разделяща го на северна и южна част. По-голямата част от българите, живеещи в Лондон, са базирани в кварталите на север от реката и за тях работят доста български неделни училища.

Преди девет години осъзнах, че на юг от Темза също има много български семейства, но няма българско училище. Любовта към децата ми даде сили да взема решението за откриване на училище в този край на мегаполиса. Учителският екип включваше членовете на семейството ми – всички сме учители с педагогическа правоспособност и с доказани качества и умения за пълноценно общуване с деца на различна възраст: от подготвителните паралелки до завършващите гимназиална степен в XII клас. С разширяването на дейността ни към нас се присъединиха още колеги и в момента педагогическият екип включва осем учители.

– Какви извънкласни дейности предлагате?

– През учебната 2024/2025 г. при нас се обучават 204 ученици. Всички наши дейности насърчават укрепване в съзнанието на децата на ценностите на българския език и култура. Като извънкласни занимания предлагаме подбран материал от дисциплините „Роден край“ и „Човекът и обществото“, обединени под общото название „Родинокъ“.

Ред обстоятелства ни накараха през миналата и през тази учебна година да променим подхода си към заниманията по народни танци и музика. Те не се организират от нас, а наши ученици са включени във фолклор-

Снимка: Личен архив

ните групи на инициативни хореографи и музиканти, работещи в близост до местата, където живеят децата. Училището ни вече многократно е представяно от тези наши ученици на фолклорни фестивали в редица европейски страни и извън Европа.

Същевременно организираме творчески работилници по различни дейности или занаяти – каним българи, които да пътуват до нас и да работят с децата.

– Училището Ви разполага с основна база и няколко филиала. Кое наложи разрастването му?

– Основната ни база е в южния лондонски квартал „Кройдън“. Откриването на първия ни филиал през 2018 г. в град Кейтръм всъщност беше отделяне на групата деца, живеещи в този град и околностите му. Родителите се оплакваша от трудностите да доведат децата си. И така вместо те да пътуват към нас, наложи се ние да отидем при тях. Намерихме в Кейтръм помещения, които да наемем за класни стаи, и започнахме да пътуваме всяка събота. Работният ни ден в съботите започва рано сутрин в „Кройдън“ и е до късно вечерта в Кейтръм.

Сформирането на класове в Роял Тъмбридж Уелс дойде като подтик от живеещи там родители, които звъняха и питаха защо при тях няма училище.

Подобна е историята с началото на обучението в град Мейдстън през 2023 г. Множество позвънявания от родители и уговорки за онлайн уроци, а изведнъж – имейл от две висококвалифицирани преподавателки.

Всичко това просто трябваше да се случи – в Югоизточна и в Южна Англия има само три други български училища. За сравнение,

в другите части на Англия работят над 30 неделни училища.

– Успявате ли да подситеgurите обучение за всички наши сънародници зад граница? Има ли българи, които живеят в Англия, но не искат децата им да посещават българско училище?

– Не сме осигурили обучение за всички наши сънародници зад граница. За тези от нашия район на Англия вероятно също не успяваме.

Уроците ни в „Кройдън“ и Кейтръм са съботни, а в Тънбридж и Мейстън са неделни. Това означава, че родителят трябва да отдели време през уикенда и да доведе детето си на българско училище. Същият ден то може да е ангажирано и с други занимания.

Родителят гледа да редуцира пътуването и затова, ако българското училище се окаже на неудобно място, детето няма да бъде записано при нас. Има и родители, които работят в събота, а някои – и в неделя. Те са много ошетени. За тях опцията е онлайн обучение, но само ако децата са по-големи, за да се включват сами за уроците.

Разговаряла съм с българи, които не намират за нужно децата им да учат в българско училище. На въпроса „защо“ получавам отговори, „не ни трябва“ или „ако им се наложи да учат в България, ще ги оправим...“. Не ми се мисли какво означава това „ще ги оправим“.

Българското училище в чужбина всъщност е сериозен ангажимент и усилие за родителите и за самите деца, изискващ упоритост и постоянство. Има го и опасението, че децата може да се окажат пренатоварени. Цяла седмица те са натоварени в английското

училище, а през уикенда трябва пак да учат и да пишат още домашни. Тези, които учат при нас, са истински герои!

– Какви са най-големите предизвикателства пред едно българско училище в чужбина?

– Предизвикателствата със сигурност са много и произтичат от особеностите на обучението на деца в чужбина. Мога да изреждам дълго – например влиянието на английския език върху съзнанието на децата. Родените във Великобритания се чувстват точно толкова англичанчета, колкото и съучениците им в английското училище. Общуването на родителите с детето въпреки – нерядко, за по-бързо, те разговарят с децата си на английски, макар и двамата да са българи.

В работата ни възникват множество проблеми заради възрастта на децата, които започват да учат при нас, и различното ниво на владееене на българския език. При записването на първокласници или за предучилищна група идват родители с деца на 10 – 12 години, които трябва започнат обучение от запознаване с азбуката. Едни родители са настроени те да започнат от I клас, други настояват направо от по-горен клас.

Друг тип са случаите с деца, които са започнали образованието си в България, дошли са с родителите си в Англия, започнали са английско училище и с прекъсване от три и повече години пак се връщат към българския. Идват при нас, но не могат да учат в клас, съответстващ на възрастта им.

А щом децата стигнат при нас до ниво III – IV клас, се стоварва друг голям проблем – нарастват трудностите в английските им училища, предстоят им серии от изпити. Особено то е, че ако при нас те са в IV клас, в английското си училище са в VI, защото от по-малки стават първокласници. Тогава някои родители решават, че щом детето може да чете и пише на български, това му е достатъчно. И го отписват.

Намираме решения за тези случаи с индивидуален подход към всеки ученик, влагайки много време и усилия. През ваканциите не почиваме.

Бих искала да спомена и нещо специфично, свързано с употребата на така наречената „българска кирилица“ и реакцията на учениците ни. Случва се деца да се разплакват при четене на непознат текст заради малко „т“, написано с латинската буква „m“, както и малко „п“, написано с латинското „n“ (в допълнение към 1 – 2 други „препъващи“ при четене букви, които си ги има във всички шрифтове).

Учениците ни от горните класове обаче реагират на тези „m“ и „n“ със страшно ядовити коментари, определяйки авторите на тази „българска кирилица“ като „немислещи“. Споменавам само това най-благовидно изказване, защото съдържа послание.

Учениците ни използват всекидневно двете азбуки, латиницата и кирилицата, затова са много чувствителни. Надявам се, че в България няма да се върви към налагане използването единствено на тези шрифтове в учебните материали и навсякъде. За себе си мога да кажа, че въпреки затруднението, ползвам за някои първокласници два буквара (в единия текстовите с малките „т“ и „п“ са в този им вид, в другия са „m“ и „n“). После прилагам с читанките и с други учебници същия подход, за да привикнат децата отрано. Всъщност подходът е избирателен – за тези, които учат български език като чужд, той е неприложим.

На стр. 20

Студенти влизат в столичните детски градини през летните месеци

Столичният общински съвет гласува да бъдат отделени 310 000 лева от общинския бюджет за изпълнение на програмата „Учим се заедно“ в подкрепа на детски градини през летните месеци. По нея студенти от педагогически специалности ще работят в градините и ще прилагат на практика наученото в университетските аули под ръководството и контрола на педагози. Това информира зам.-кметът по образование Благородна Здравкова, предава БТА.

„Идеята е учителите да си вземат отпуските и да почиват пълноценно през лятото, а на тяхно място в градините да влязат стажанти от горните курсове в педагогически специалности на университетите. Това ще бъде от полза и за тях, а общинските детски градини ще се сдобият с нови млади кадри. Надяваме се да им хареса в детската градина и да преминем полека към това, което се стремим да постигнем – непрекъснат цикъл на работа“, коментира тя.

Общинската програма за летни стажове на студенти в общински детски градини „Учим се заедно“ цели да се преодолее наложената до момента практика голяма част от общинските детски градини на територията на Столична община временно да преустановяват дейността си през юли и август. Зам.-кметът по образование коментира, че досегашната практика за затваряне на детски градини за летния сезон не почива на законови основания. А оставянето на дежурни детски градини,

които работят със сборни групи от района, не е предвидено в нормативен акт.

В същото време, отпуските на педагогическия и непедагогическия персонал в детските градини трябва да се използват, като директорите следва да направят графици, които да удовлетворяват желанията на персонала, но и да гарантират непрекъсваемостта на работата на детската градина. По думите на Здравкова, практиката показва, че детски градини, които не преустановяват работа през го-

дината, също успяват ефективно да организират работния график и отпуски на персонала.

Благородна Здравкова заявява, че Програмата и нейното пилотно издание е стъпка към изграждане на устойчив модел за партньорство между Столичната община, образователните институции и висшите училища, ориентиран към практическата подготовка на бъдещи педагози, и ще даде възможност на завършващите да открият бъдещото си работно място. *Азбуки*

Софийският университет с нов технологичен център

Завърши строежът на нов технологичен център на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, съобщават от най-старото ни висше училище. Сградата е построена в рамките на проект, финансиран от Оперативната програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове. В него Софийският университет е водещ партньор.

Новата сграда е разположена в кампуса на висшето училище в кв. „Лозенец“ в съседство с Физическия факултет, Факултета по математика и информатика и с Факултета по химия и фармация, както и с още два центъра за компетентност.

Сградата е замислена и изпълнена като екологична лаборатория със специални елементи – плосък покрив за разполагане на соларни панели, специална изолационна окачена конструкция за висока енергийна ефективност, разделяне на отпадъчните води на битовоотпадъчни и лабораторни за бъдещо внедряване на специализирани пречиствателни модули с учебна и технологична цел, резервоар за събиране на дъждовна вода за поливане и др.

В новия технологичен център ще бъдат изградени 13 лабораторни комплекса по води, отпадъци, молекулярни и флуоресцентни техники за анализ, плазмени технологии за създаване на плазмени модули и хибридни технологии за пречистване на води, трансформация на отпадъци и други иновативни решения.

Новият изследователски и образователен център ще бъде място за развитие на иновации и технологии в кръговата икономика и биоикономиката с фокус върху води, енергия и управление на отпадъци. В него ще се развият ново поколение образователни продукти с кроссдисциплинарен характер и предоставящи съвременно практическо обучение на студентите в Софийския университет. *Азбуки*

Снимка СУ „Климент Охридски“

Дългочорапената торта

36-часовият театрален и филмов маратон на НАТФИЗ отбелязва 20 години

Сцена от пиесата „Очарователната обувка“, представена по време на тридневния театрален и филмов маратон в НАТФИЗ

Снимка НАТФИЗ

Петя НИКОЛОВА

В събота, в 10 без 5 сутринта, в сградата на Националната академия за театрално и филмово изкуство на ул. „Стефан Караджа“ влизат хора. Рано е и донякъде нетипичен час за представление. В аулата на „Стефан Караджа“ най-ранобудните гледат анимация.

Само след час и половина в основната сграда актьорите от класа на проф. Здравко Митков ще изиграят фарса на Лорка „Очарователната обувка“.

Тридневният театрален и филмов маратон, който НАТФИЗ провежда за 20-и път, е в разгара си. Тъкмо е започнал вторият от трите дни.

„Този път е различно – казва Ливия, разпоредител и второкурсник в Академията. – Има разнообразни събития – анимация, изложба, театър, документално кино, музика, репетиции, годишни изпити...“

Програмата е много богата. Предлага възстановки на бойни и еротични сцени от познати филмови класики. Етюди с животни и с деца, музикални видеоклипове и дори „Златен Орфей“.

Класът на проф. Ивайло Христов представя „Опера за три гроша“, на проф. Здравко Митков – „Дон Жуан от Сохо“, на проф. Атанас Атанасов – „Парченца живот“. Тук е и проф. Боньо Лунгов с четвъртокурсниците от „Актьорско майсторство за куклен театър“ и „Приказно хоро“. Не могат

да се изброят събитията от най-мощния арт маратон. Всичко е създадено, изиграно, нарисувано, изпето, изсвилено от студенти.

„Дългочорапената торта“ е стопмоушън анимация (екип: Благослава Кирилова, Денислава Георгиева и Евгени Ганчев), която сякаш онагледява целия луд маратон, продължаващ 36 часа. Не само защото Пипи Дългото чорапче разбива на пух и прах всяка представа за невъзможност, но и защото времето, споделено с изкуството, въздейства като терапия. След нея си тръгваш, готов да повдигнеш с една ръка света.

В анимацията на студентите от IV курс Пипи Дългото чорапче, естествено, е главната героиня. Пипи може да се види и в 3D модела във фойето пред аулата. Там, във фойето, е подредена изложба с творби на студенти сценографи, които приковават вниманието.

Момчил Бонев, студент от III курс, специалност „Филмов и телевизионен звук“, и програматор в маратона, представя на ранобудните зрители селекцията от студентските анимационни филми.

„В първата част ще покажем миниатюри на второкурсниците от специалност „Анимация“ – обяснява той. – А след това – колекция „Страх“ от модула на третокурсниците с гост-лектор Теодор Ушев. Това са 9 по-кратки филмчета, при които задачата пред студентите е да изберат звука и по него да направят анимация, свързана

с личния им страх. Ще видим премиера на „Дългочорапената торта“ на студенти от IV курс, както и „Локум“ на сегашния трети курс.“

Късометражният анимационен филм „Локум“ (екип: Валентин Стойнов, Едит Бялкова, Ина Ибришимова, Кая Кръстева и Калина Кръстева), направен през миналата година, сега е номиниран за „Най-добър дебют в анимацията“ за Наградата „Васил Гендов“ на Съюза на българските филмови дейци.

Една от целите на 36-часовия театрален и филмов маратон на НАТФИЗ е и тази – обществеността да види живия артистичен свят, в който ще се потопят бъдещите им възпитаници. От НАТФИЗ споделят, че именно поради тази причина тръгва маратонът. 20-годишното вече издание е прекъсвано от затруднения, от пандемия, но се заражда импулсивно. Организирано е само за денонощие от класа на проф. Пламен Марков през 2005 г. в отговор на твърдения, че „в НАТФИЗ нищо не се случва“.

Маратонът днес се организира от Студентския съвет на НАТФИЗ заедно с всички академични и технически служби. Подготовката е сериозна, а всеки студент е получил шанс да участва – като артист, организатор или зрител.

Ако сте пропуснали това юбилейно издание с вход свободен, ако не сте посещавали учебната сцена на НАТФИЗ, значи сте загубили една възможност да бъдете близо, буквално на ръка разстояние, до изкуството.

Лидер, който изпипва всеки детайл

Всеотдайност и постоянство – качества, които носят на Весела Николова наградата на фондация „Еврика“ в категория „Млад мениджър“ за 2024 г.

Весела Николова е родена през 1993 г. във Варна. Средното си образование завършва в Първа езикова гимназия в града. През 2016 г. се дипломира като бакалавър по финанси и счетоводство с преподаване на английски език в УНСС – София, а през 2018 г. завършва магистърска степен по международен бизнес със специализация „Стратегически корпоративни финанси“ в Маастрихтския университет, Нидерландия. Има завършена Лидерска академия на West Peak, Великобритания, и курс за асистент по дисциплината „Бизнес стратегия“ в Маастрихтския университет, където преподава на студентите в бакалавърски курс, използвайки метода на проблемно базираното обучение. В периода 2017 – 2021 г. подпомага реализацията на социални инициативи като съосновател на българския клон на неправителствената организация „180 градуса Консултинг“. През 2022 г. става управляващ директор на „Амдарис България“ и е включена в престижната класация „Forbes 30 под 30“ в категорията „Бизнес мениджъри“. Година по-късно е повишена до регионален оперативен директор за Източна Европа на „Амдарис“. Наскоро фондация „Еврика“ ѝ връчи наградата в категорията „Млад мениджър“ за 2024 г. за значим личен принос в развитието на аутсорсинг бизнеса, изграждане на стратегически партньорства със заинтересованите страни и успешно професионално развитие.

Зина СОКОЛОВА

Какво е да си жена мениджър и какви точно са задълженията на един мениджър? С тези въпроси се обърнахме към Весела Николова.

„Истински добрият мениджър е този, който стимулира развитието на хората, които ръководи. Той няма нужда да знае и разбира всичко, а по-скоро да даде възможност на всеки в екипа си да се развива и да прилага това, в което е добър. Ключово е да се намери най-удобният и ефективен начин за работа, така че хората да бъдат продуктивни, доволни и да се развиват, както и да имат добър пример пред себе си. В крайна сметка, работим цял живот и е важно да ни харесва това, което правим, и да имаме възможност да растем. Да създава здравословна и стимулираща среда за растеж – това е основната роля на добрия мениджър.“

Любопитно е, че като малка Весела е искала да стане интериорен дизайнер. В момента дори се занимава с такава дейност въщи, докато обзавежда новия си дом. В основното училище е учила в паралелка по изобразително изкуство и е рисувала много, а успоредно с тези артистични занимания е участвала и в олимпиади по физика и математика. Дори е била част от лекоатлетическия и волейболния отбор на училището, благодарение на учители по физическо, които я забелязват. Въпреки изобилието от възможности за кариерно развитие тя осъзнава, че пътят ѝ я е отвел точно там, където трябва – в професия, която ѝ приляга напълно. Опитът в различни сфери ѝ е помогнал да придобие разностранни умения, които са полезни за един мениджър.

„Много е полезно лидерът да не бъде тясно специализиран – категорична е тя. – Той трябва да има цялостен поглед върху процесите и да може да реагира адекватно във всяка ситуация, спрямо всеки човек, защото хората, които ръководи, са различни. Мениджърът,

или както аз го наричам лидерът, за мен не е само специалист в определена област. Такива са професионалистите и експертите. Лидерът е човекът, който трябва да дава възможност на различни хора с различни умения да разгърнат потенциала си. Именно благодарение на разнообразието от талант и разнородни идеи бизнесът достига нови висини и постижения“

Понякога, когато на човек му вървят много области, му е трудно да избере в какво да специализира. Но Весела Николова не е имала този проблем. Изборът накъде да поеме след гимназията, е труден, но тогава осъзнава, че медицината например не е за нея, въпреки успехите ѝ в олимпиади по химия. По-интересни са ѝ математиката, бизнесът и финансите и избира да следва именно това.

Пътят на Весела е шарен, изпълнен с уроци и повратни моменти.

След като завършва магистратура по стратегически корпоративни финанси в Маастрихтския университет в Нидерландия, тя се връща в България и започва да търси работа.

Избира конкретно предложение и отказва останалите покани за интервю. Но тогава получава дълъг и искрен личен имейл от финансовия директор на една от компаниите, които е отклонила. В него той изразява съжаление, че дори не са се срещнали, и въпреки отказа ѝ, оставя вратата отворена, ако реши да преосмисли.

Весела усеща страховта възможност в посланието, породена от визията, споделена в имейла, и решава да отиде на среща. Така започва работа в стартап, занимаващ се с електронни спортове. Амбицията на екипа е да изгради платформа, подобна на Facebook, но посветена изцяло на света на e-sports – бързо развиващ се и с огромен глобален потенциал.

„В България този пазар не е толкова развит, но съществуват специални зали за електронни

спортове. Организацията на отборите е подобна на традиционните спортове – имат си спонсори, треньори, а дори и рехабилитатори, защото при стоене дълго време на компютър са необходими специални упражнения“, казва Весела.

След време българският офис на компанията е затворен и тогавашният ѝ мениджър я препоръчва на свой колега – германски предприемач и ангел-инвеститор. Така стартират първия безводен козметичен бранд в Европа.

„Козметиката беше изцяло натурална, без вода и без консерванти – подчертава Весела. – Произвеждахме я в България, но я продавахме главно в Германия и Франция. Основната оперативна дейност беше в мои ръце. Това беше невероятен опит – изискваше огромно проучване на световния пазар, изграждане на много партньорства от нулата. COVID обаче затрудни развитието ни и ограничи ресурсите. Липсата на маркетингова инвестиция забави много растежа ни, а без позициониране по време на пандемия в козметичния сектор е времеемко да се пробие.“

Така след електронните спортове и електронната търговия идва ново предизвикателство – компанията „Амдарис“, която е в сферата на IT консултантския бизнес. Предоставя услуги по разработка на софтуерни приложения, услуги, базирани на данни, както и решения, свързани с изкуствения интелект. Това е изцяло нова сфера за Весела, която я привлича с това, че е изключително интересна и динамична, а има възможност и да създаде офис отново от нулата в България. В технологиите всеки ден се появяват новости, които са необходими на бизнеса или клиен-

тите, и трябва бързо да се реагира, да си адаптивен.

„Амдарис България“ е открита през февруари 2022 г., а само месец по-късно вече има трима служители и офис. До края на годината екипът нараства над 30 души.

„Растежът беше изключително бърз и първата година беше много вълнуваща. Събрахме страхотен екип от хора с предприемачески начин на мислене –

Всички бяха ангажирани и проактивни

и участваха в изграждането на бизнеса със свежи идеи. Това създаде стабилна основа за бъдещето ни“, спомня си Весела.

Наскоро фирмата е придобита от американската Insight Enterprises Inc, Fortune 500 – компания, търгувана на американската борса.

„Ние сме около 950 души в „Амдарис“, а Insight, които ни придобиха, имат над 14 000 служители по целия свят – в САЩ, Азия, Австралия, Индия, Филипините, Германия и други. Такива промени са страховта възможност. За да продължи да расте, да покорява нови върхове и да открие нови възможности за развитие, често една компания трябва или да се слее с друга, или да стане част от още по-голяма структура.“

Интересното е, че стратегията на компанията майка Insight е да бъде глобалният водещ интегратор на услуги. Те придобиват компании с експертиза в различни технологични области. Досега са нямали компетенции в софтуерната разработка – нещо, което предлага екипът на „Амдарис“. Придобиването позволява да се разширят пазарите. Досега основ-

ните клиенти на „Амдарис“ са във Великобритания и Близкия изток, но вече имат такива и от Германия, Франция, Италия, а в бъдеще и на други континенти.

Технологичният център и разработка на компанията са в Източна Европа. Тук се разработват софтуерните решения, а клиентите често посещават фирмените офиси в България, Румъния, Молдова и Украйна.

„Качеството на услугите ни е на световно ниво и клиентите ни го оценяват високо – подчертава Весела. – Източна Европа понякога се подценява, но резултатите ни показват друго – тук работят страхотни специалисти.“

Като най-голямо предизвикателство тя посочва намирането на високвалифицирани кадри.

Въпреки че България бележи напредък в IT сектора, все още има какво да се подобри. Отговорността е споделена – както от младите хора, които тепърва навлизат в професионалния свят, така и от техните ментори и колегите, които са около тях и им дават пример. В компанията, която Весела ръководи, има страхотен екип по подбор на кадрите, който внимателно пресява кандидатите за работа. Осигурена е и работна атмосфера, в която всеки има шанс да разгърне своя потенциал. Над 90% от служителите в компанията оценяват баланса между работа и личен живот на много високо ниво.

Приоритет е да се подкрепят онези, които са силно мотивирани и проявяват истински интерес към технологиите, като по този начин не само напредват в развитието си, но и допринасят за утвърждаването на региона като технологичен хъб. Затова компанията развива стажантска програма, която през 2025 г. се провежда за трета година. В рамките на три месеца се обучават кандидати без предишен опит, а най-успешните от тях остават на работа. Тазгодишното издание започва с петима стажанти, като с разширяването на компанията се очаква техният брой да нараства.

В номинацията за Весела на конкурса на „Еврика“ в категория „Млад мениджър“ тя е представена като лидер, който изпипва всеки детайл и не прави компромис с качеството. В същото време, притежава силна емпатия и умее да се съобразява с нуждите и чувствата на околните. Хората ѝ вярват, защото разчитат на нейното силно чувство за справедливост и на внимателния подход, с който взема решенията си, съобразени с конкретната ситуация. Показателно в това отношение е високото ниво на NPS – оценка на удовлетвореността сред служителите. Това постижение попада във високия клас, което само най-успешните работодатели успяват да постигнат. Партньори и хора, с които Весела пряко работи, също я описват като човек с изключителна самодисциплина и постоянство – качества, които водят до отлични резултати.

Празник за насъщния

„За хляба наш...“ събра за 26-и път ученици от цялата страна

За двадесет и шести път младежи от цялата страна се събират в Благоевград и представят познания, умения, иновативни идеи и проекти, свързани с темата за насъщния, в рамките на Националния ученически празник „За хляба наш...“. Организатор е Центърът за личностно и творческо развитие на децата на Благоевград с директор Богдана Костадинова.

Празникът е открит в навечерието на великденските празници на площад „Народни будители“ в Благоевград. Гости на церемонията са кметът Методи Байкушев и зам.-кметът Станислав Кимчев. Те награждават и отличените в някои от разделите на Конкурса. Проведени са изложби и базар на хлебни изделия и ученически творби.

Конкурсът за „Есе“ е на тема „Хлябът и отвъд него“. В групата на VIII – XII клас победител става Мариета Баханова (XI клас, СУ „Братя Каназирев“, Разлог). Нейни подгласници са Симона Василева (XII клас, ППМГ „Добри Чинтулов“, Сливен) и Далия Христова (X клас, ЦПЛР – ОДК, Шумен).

Специална награда е присъдена на Павлинка Велева (XI клас, ПГИТМТ – Панагюрище). Приз на застрахователно дружество „Булстрад“ получава Нешка Стоилова (XII клас, школа „Литературно творчество“, ЦЛТРДБ).

В конкурса „Есе на английски език“ на същата тема при учениците от VIII – XII клас първото място печели Теодор Георгиев (X клас, „Младежки център“, Хасково). Негови подгласници са Белослава Петева (X клас, ЧПГТП „Райко Цочев“, Добрич) и Далия Христова (X клас, ОДК – Шумен).

В конкурса „Разказ“ на тема „Приключения на филийки“ победител е Весела Кръстева (V клас, МЦ – Хасково). Втори е Федат Маринов (VI клас, СУ „Ангел Каралийчев“, Стражица), а трета се нарежда Ивана Райнова (V клас – ЦЛТРДБ). Специална награда получава Елена Христова (VI клас, СУ „Васил Левски“, Бяла Слатина). С приз от рекламно студио „Джу Макс“ е отличен Калоян Василев (VI клас – ЦЛТРДБ). Наградата от „Солна стая Ем Ви“ е за Евгени Тасев (VI клас – ЦЛТРДБ).

Конкурсът „Стихотворение или гатанка в стихотворна форма“ е на тема „Хлябът – моят приятел“. При учениците от I – IV клас печели Лия Василева (IV клас, ОУ „Христо Никифоров“, Ловеч). Второто място е за Ралица Росенова (IV клас, „Сладкодумци“, ЦПЛР – ОДК,

Шумен), а третото – за Данаил Антанюк (I клас, 9. ОУ „Пейо Яворов“, Благоевград).

Специална награда е присъдена на Риза Коренарски и Хатидже Вакльова (IV клас, ОУ „Неофит Рилски“, с. Бел камен). Приз от застрахователно дружество „Асет“ получава Теодор Баздрагянов (I клас – ЦЛТРДБ). Отличieto на „Дента клиник“ е за Славина Кордева (IV клас – ЦЛТРДБ). „Рубидент Медика“ награждава Карина Стоянова и Деяна Иванова (III клас – ЦЛТРДБ).

В конкурса „Рисунок“ в групата I – VII клас победител е Клара Стоимирева (III клас, школа „Артпалитра“, ЦЛТРДБ). Втори е Майкъл Матеев (IV клас, СУИЧЕ „Св. Климент Охридски“, Благоевград). Трета е Михаела Костова (VII клас, 3. ОУ „Христо Ботев“, Сандански). Специална награда получава Ели Пешева (VI клас, ПМГ „Акад. Сергей Корольов“, Благоевград). Югозападният университет отличава Ванеса Банчева (VII клас, ОУ „Св. Кирил и Методий“, с. Дамяница), Рая Зайденова (II клас, школа по изобразително изкуство „Престо“, Благоевград) и Вая Стоименова (III клас, ОДК – Кюстендил).

В групата VIII – XII клас първа е Виктория Георгиева (IX клас, НХГ „Св. св. Кирил и Методий“, Благоевград) пред Хриса Данева (VIII клас, СУ „Д-р Петър Берон“, Свиленград) и Даяна Симеонова (X клас, НППВМ „Проф. д-р Д. Димов“, Ловеч). Призът на ЮЗУ отива при Белослава Петрова (X

клас, СУ „Христо Ботев“, Благоевградчик) и Антония Цветанска (VIII клас, НХГ „Св. св. Кирил и Методий“, Благоевград). Награда на Синдиката на българските учители е присъдена на Вера Димова от ЦПЛР – ОДК, Ихтиман.

В конкурса „Приложно изкуство“ (керамика, декоративни пана, дърворезба, стъклопис и др.) в първа възрастова група победител е Роза Андреева (V клас – ЦЛТРДБ), следвана от Божидара Станиславова (III клас – ОДК, Кюстендил) и Кристи Христова (II клас – ЦЛТРДБ).

Наградата на ЮЗУ получават Златина Тенчева (VI клас – МЦ, Хасково) и Борис Гегов (ЦЛТРДБ, Благоевград). Регионалната синдикална организация на КТ „Подкрепа“ отличава Теодор Бобев (III клас) и Славчо Стоилов (V клас) от „Артпалитра“ при ЦЛТРДБ – Благоевград, както и преподавателя в школата Царимира Георгиева. Учителят Ваня Цветанова от школа „Мисли зелено – Екология“ към ЦЛТРДБ – Благоевград, получава приз от СБУ.

При учениците от VIII – XII клас печели Йоана Василева (IX клас – ЦЛТРДБ) с подгласници Никол Янева (XI клас – МЦ, Хасково) и Марияна Елмазова (VIII клас – ЦЛТРДБ).

В конкурса „Дигитална рисунка“ в групата от II до VII клас първа е Пламена Неделчева (VII клас – ОДК, Шумен), следвана от Ванеса Ючева (VI клас, школа „Престо“, Благоевград) и Елиа Георгиева

(V клас, школа по програмиране и графичен дизайн – ЦЛТРДБ).

Специална награда е присъдена на Даниел Галинов (VI клас, 9. ОУ „Пейо Яворов“, Благоевград).

При учениците от VIII до XII клас първите три места печелят Георги Иванов (IX клас, ПГИТ „Рачо Стоянов“, Дряново), Александрина Златкова (IX клас, ПГИ „Иван Илиев“, Благоевград) и Иво Проев (XI клас, НХГ „Св. св. Кирил и Методий“, Благоевград).

Специална награда получава Нурие Османова (X клас – ОДК, Шумен).

В конкурса „Рецептите на баба“ за ученици от I до XII клас победител е Дейвид Балиев (I клас, 9. ОУ „Пейо Яворов“, Благоевград). След него се нареждат Алекс Иванова (VIII клас, ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград) и Галиян Ибришимов (IX клас, НППВМ – Ловеч).

В конкурса „Научна разработка“ (проект) при учениците от професионални и профилирани училища в групата VIII – XII клас първо място, специална награда за прием в катедра „Химия“ при ЮЗУ „Неофит Рилски“ и приз от фирма „КБ Консулт“ печели Мирослава Мирославова (XI клас, ПГ по облекло „Елисавета Багряна“, Бяла Слатина). Втора е Белослава Петева (X клас, Частна профилирана гимназия по туризъм и предприемачество „Райко Цончев“, Добрич), а третото място печели Иво Любенов (XI клас, ПГО, Бяла Слатина).

В надпреварата на възпитаници от средни и обединени училища

и извънучилищни институции победител и носител на приз от ТД „Естетик“ е Мартин Чернев (X клас – МЦ, Хасково). Второто място и специалната награда за прием в катедра „Химия“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“ отиват при Теодор Атанасов (XI клас – МЦ, Хасково). Трети се нарежда Симеон Симеонов (X клас, СУ „Алеко Константинов“, Луковит).

В конкурса „Макети“ при учениците от I – IV клас първа е Елизабет Чанева (IV клас, школа „ТКМ“ – ЦЛТРДБ). Нейни подгласници са I^в клас от СУ „Св. Паисий Хилендарски“ – Кресна, и Александра Чимова и Костадин Баничарски (IV клас, 9. ОУ, Благоевград).

В групата V – VII клас победители са Антоанета Димитрова и Борис Димитров (V клас, ЧСУ „Евлоги и Христо Георгиеви“, София). Второто място е за Янко Стоицов и Красимир Стоицов (V клас, школа „ТКМ“ – ЦЛТРДБ).

В групата VIII – XII клас печели Рая Методиева (XI клас, ПГ по земеделие „Стефан Цанов“, Кнежа). Втори е екип десетокласници от БПГ „Ичко Бойчев“, Благоевград. Трети е Виктор Стойчев (X клас, СУ „Алеко Константинов“, Луковит).

В конкурса „Сценично представяне на ритуали“, драматизации, песни и танци, свързани с хляба: раздел „Драматизации, обреди и ритуали“, ученици в групата I – XII клас печели ДЮТ „Шурчо“ от ЦЛТРДБ – Благоевград. Втори и трети са представители на ПГО – Бяла Слатина, и на варненското ОУ „Панайот Волов“.

В раздел „Танци“ в групата I – XIII клас първите три места заемаат представители на ЦЛТРДБ – Благоевград. Победител е Фолклорен танцов ансамбъл „Пиринче“, второто място е за Балетна школа „Кроазе“, а трети се нарежда Детско-юношески фолклорен ансамбъл „Пиринска китка“. Школа „Кроазе“ получава специална награда от „Пица Парти“, както и призове от сладкарници „Амелис“ и „Ганаши“.

В раздел „Песни“ отново призовете са от ЦЛТРДБ – Благоевград, печели Школа за народно пение при ДЮФА „Пиринска китка“ пред фолклорните групи „Веселина“ и „Бисери“.

В раздел „Мода и дизайн“ печелят представители на СУ „Св. Паисий Хилендарски“ – с. Синдел. След тях се нареждат възпитаници на 9. ОУ „Пейо Яворов“ в Благоевград и на ПГ „Димитраки Хаджитошин“ във Враца.

Присъдени са и поощрения в различните надпревари. **А7БУМ**

Снимка МЦ – Хасково

Мартин Чернев (X клас – МЦ, Хасково) – първо място за научна разработка с проект „Просфората – символ и благослов“, и Теодор Атанасов – второ място, с научна разработка „Алтернативи на пшеницата – амарант, спелта и киноа“

Децата, които учат при нас, са истински герои

От стр. 17

– Как поддържате интереса на децата към българския език и култура, живеейки далеч от България?

– Интересът на детето към българския език и култура се поддържа, на първо място, чрез обучението по български език и литература. Започвайки от семейството, и при нас, в предучилищните групи – песничките, които пеем, стихчетата, които казваме, приказките и разказчетата, които четем – те са основата на всичко, оформящо българското самосъзнание.

В един час по литература децата, с които започнахме училището, а сега са X клас, изведнъж ми предложиха да отделим време за „нещо приятно“. Оставих всичко и почаках.

Не можах да повярвам на ушите си, когато чух, че искат да изпеем песничките, които сме пели с тях, като са били малки.

Обучението през годините ражда преживявания у децата, които ще останат за цял живот. Много важни са годишните ни коледни празненства и тържествата за 24 май. Наемаме по-големи зали, организираме партита с богати почерпки и каним много гости, с които споделяме празниците.

Занятията ни по родинознание са едни от най-интересните: чрез видеоклипове, използването на Google Earth и на други съвременни технологии се стараем да „потопим“ децата в света на българските традиции, обичаи, забележителности и така да дадем подтик те

да пожелаят да отидат и с очите си да ги видят.

– Какво е най-голямото постижение на училището досега, с което се гордеете най-много?

– Всекидневната работа с децата и с техните семейства е наша постоянна грижа. Като някакво „постигание“ бихме определили бързото разрастване на училището ни. И разбира се, това, че деца, с които от почти десетилетие сме заедно, вече завършват обучението си при нас и знаят прекрасно своя роден език.

– Имате ли интересни истории с ученици?

– Всяко училище има трогателни моменти с децата. И ние също имаме такива, но не ми се иска да ги описвам с думи. Много сме

радостни, виждайки, че дете, родено в Англия и чувстващо се англичанче, при нас за първи път започва да учи азбуката и да чете. И наред с напредъка му в усвояването на езика у него нараства желанието му да прекарва в България колкото се може по-дълго.

За съжаление, имаме и преживявания с обратен знак – деца, прекарвали ваканцията си в България, се връщат и ни разказват случки, за които можем само да се срамуваме.

– Какви са Вашите надежди и мечти за бъдещето на училището и за децата, които преминават през него?

– Надявам се, че въпреки сегашните „некрасиви времена“, ще ни има и ще продължим да сме полезни.

Екипът на ПГ по икономика и управление „Елиас Канети“ в Русе представи мобилно ВЕИ съоръжение, което комбинира силата на водата и слънцето, за да произвежда чиста енергия по всяко време

Снимка Авторът

Учебни фирми с идеи

Млади предприемачи представят мобилна ВЕИ централа на Панаира на тренировъчните компании в Пловдив

Деяна ЛУКОВА

Млади предприемачи създадоха мобилно ВЕИ съоръжение, което комбинира силата на водата и слънцето, за да произвежда чиста енергия навсякъде и по всяко време. FloatTech Energy се състои от водни турбини, ветрогенератори и слънчеви панели, които я правят сто процента ефективна и независима. Това е нашият принос към света, който мечтаем да видим, казват учениците от ПГ по икономика и управление „Елиас Канети“ в Русе, автори на идеята.

Екипът от визионери вярва, че енергията на природата е неограничен ресурс, който заслужава да бъде използван по интелигентен и екологичен начин. Мисията на учениците е да намалят екологичния отпечатък, като същевременно осигурят енергийна независимост и ефективност на всяко домакинство и бизнес.

Разработеният от тях продукт бе представен на Международния панаир на учебно-тренировъчните фирми „ТФ Фест 2025 – Млад предприемач“ в Пловдив. 116 учебни фирми и близо 800 ученици от България, Сърбия и Черна гора демонстрираха умения в реална бизнес среда по време на „ТФ фест“ в Пловдивския панаир. Организатори на 28-ото издание на форума са Институтът по образование към МОН, Центърът за учебно-тренировъчни фирми и сдружение „Българска тренировъчна централа“.

ВЕИ съоръжението представлява понтон, който се прикрепя към плавателни съдове за лесно придвижване към избрана от клиента локация за производство на електроенергия. Проектирано е за поставяне в бързи реки. Приблизителната мощност на централата е 3600 KWh. В кухнята на плавателния съд са батериите и цялата електроинсталация. Към корпуса са прикрепени три водни турбини. Ветрогенераторите са закрепени към стоманени профили, а по цялата повърхност на съоръжението са разположени 30

слънчеви панели.

Роботизирана оранжерия, която може почти сама да отглежда ягоди, билки и микрорастения, са създали учениците от Земеделската ПГ „Климент Тимирязев“ в Сандански. Предприемачите от учебната компания поясниха, че оранжерията е снабдена със сензори за влага, кислород и светлина, има датчици, вентилатор и поливна система.

На шандата на „Голдън хилс банк“ на Националната търговска гимназия в Пловдив се предлагаше монета по повод 115 г. от основаването на училището, които се отбелязват през настоящата година. Тя е от злато, тежи 30 г и въпреки цената от 6450 лева настоящи и бивши ученици и учители масово я поръчвали, за да запазят спомена за любимата гимназия. Впечатлени от филма „Гунди – Легенда за любовта“, младите банкери разработили и монета с лика на Георги Аспарухов. Продажната цена на възпоменателната монета с лика футболиста е 4820 лева.

Татуировки на посетителите с вдъхновяващи послания и флорални мотиви поставяха учениците от друга компания на НТГ – Пловдив – „Статус: Къна и татус“.

Варненската търговска гимназия презентира своята „Книга за бягство“. В картонен макет на голяма разгърната книга е вграден таблет, на който може да се прочетат откъси от произведения от българската класика. Различното е, че това са книги игри. Читателят може да избере дали да продължи да следва авторовия текст, или да прочете измислено от учениците продължение. В „Балкански синдром“ например се появява извънземно, което отвежда Математика на своята планета и му показва басейн с лава. Андреа Илиева, която дописва историите, казва, че идеята ѝ е да провокира интереса към четенето сред своите връстници и че няма предварителен план, а се оставя на въображението си. Измислила е алтернативни финали на разказите „Индже“ и „Албена“, на романа „Ян Бибиан“ и повестта „Гераците“.

Участниците осъществяваха

дейности в различни сфери: недвижими имоти, банкова дейност, застраховане, търговия на едро и дребно с различни стоки; туристически услуги и хранене; информационни технологии и реклама; консултантски услуги, счетоводство; производство; образование и други.

В рамките на форума се проведе кръгла маса за ръководители на тренировъчни фирми на тема „Практическо прилагане на обвързването на корпоративната социална отговорност и социалното предприемачество“, както и конкурс по счетоводство на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

По време на Панаира се проведе 16 конкурса, част от които са по задания на реалния бизнес.

Първо място за комплексно представяне зае компанията „Монд де Шокола“ на НТБГ – София. „Мис ТФ Фест“ стана Калина Икономова от „Еверест банк на НТБГ – София, а Петко Петков – „Пълдин Травел“ при МГ – Пловдив, грабна приза за „Мистър Фест“.

За най-добро професионално обслужване в електронна среда бе отличена фирма „Заимов Роуз“ на ПГ „Генерал Владимир Заимов“ – Сопот. Най-добър бе щандът на „Сладкото на баба“ при ВТГ „Георги Стойков Раковски“ – Варна.

За най-добро сътрудничество с фирма ментор бе отличена „Инста ПОС“ при 101. СУ „Бачо Киро“ – София, с ментор „Инста ПОС“ ООД.

Най-активна чуждестранна фирма стана Trag vječnost, JU SES „Mirko Vesovic“, Подгорица, Черна гора. Грамота за дебют получи Extra style – Ekonomiska skola, Пирот, Сърбия.

Призът за най-добър уебсайт отива при „Нутри Нътс Холлоу“ при ВТГ „Г. С. Раковски“ – Варна. За най-добър каталог бе отличена „Сърце и лапа“ на Търговска гимназия, Бургас.

Първо място в „Защита на интелектуална собственост“ спечели учебната фирма „Шел Хевън“ при СУ „Асен Златаров“ – Шабла. „А най-добрата презентация бе дело на ЗРПАК от 101. СУ „Бачо Киро“ – София.

Дамски триумфи на националните състезания по професии в туризма

Момичета спечелиха най-много призови места във финалите на националните състезания по професии в туризма, организирани от МОН и Асоциацията на училищата по ресторантьорство и хотелиерство в България, съобщава Пресцентърът на МОН.

Общо 129 ученици от 45 гимназии показаха пред международното жури впечатляващи професионални умения и креативност в приготвянето, сервирането и презентирането на ястия и напитки и аниматорското майсторство. Състезанията се проведеха в хотел „Рила“ в Боровец. Домакин на националния кръг на състезанията беше Професионалната гимназия по туризъм в Самоков.

В категорията „Най-добър млад барман“ първо място зае Моника Николаева от Софийската професионална гимназия по туризъм. Нейната интерпретация на класически коктейл чрез еспума (с пяна) получи най-висока оценка от журито. То бе съставено от известни професионалисти в бранша, а негов председател бе Васил Колев, многократен световен и европейски шампион в състезания за бармани. Второ и трето място в категорията заеха също момичета – Йоана Стоянова от Професионалната гимназия по туризъм в „Слънчев бряг“ и Александра Стефанова от Професионалната гимназия по туризъм „Проф. д-р Асен Златаров“ във Варна.

В състезанието „Най-добър млад готвач“ финалистите имаха за задача да приготвят и аранжират предястие с коприва и пъдпъдъчье яйце и основно ястие от свинско бон филе и гъби кладница, като можеха да ползват и допълнителни продукти. Всички се справили впечатляващо, а убедително първото място зае отново представител на Софийската професионална гимназия по туризъм – Димитър Петров. Журито от изтъкнати майстор готвачи от България, Франция и Канада с председател шеф Петър Йоргов класира на второ и трето място съответно Гирай Коркмаз от Професионалната гимназия по туризъм във Варна и Стефани Петрова от Професионалната гимназия по туризъм „Д-р Васил Берон“ във Велико Търново.

Приготвените от готвачите ястия трябваше да бъдат поднесени от финалистите в категорията „Най-добър млад сервитьор“. Те имаха за задача да посрещат и настаняват гостите, устно да представят менюто на български и на чужд език, да обслужват гостите, като им предложат и поднесат подходящите за храната напитки. Трябваше да декантират или представят виното в зависимост от менюто, създадено от готвача. Уменията им бяха оценени от жури от авторитетни професионалисти в бранша с председател Добрин Иванов.

Първите три места в категорията бяха спечелени от момичета. Победител стана Габриела Сивкова от Професионалната гимназия по туризъм във Варна, следвана от Вероника Болдарова от Професионалната гимназия по туризъм „Иван Вазов“ в Несебър и Деница Миленова от Професионална гимназия по туризъм „Пејо Яворов“ в Добрич.

Момичетата заеха трите призови места и в състезанието „Най-добър млад хлебар-сладкар“. Финалистите имаха за задача да приготвят монопорциони от хлебчета, които са обогатени с различни съставки, както и морковен кейк.

Журито от известни майстори пекари с председател шеф Ради Стамболов оцени най-високо ястията на Катерина Диканска от Софийската професионална гимназия по туризъм. Второ и трето място заеха съответно Симона Стоилова от ПГ по туризъм във Варна и Гюлген Маринова от ПГ по туризъм „Александър Паскалев“ в Хасково.

В категорията „Най-добър млад хотелиер“ журито с председател Христо Христов оцени най-високо представянето на Моника Евлогиева от ПГ по туризъм във Варна. Тя се справи отлично със задачите за посрещане на гост, представяне на политиките на хотела, обратна информация за престоя на госта, както и решаване на казус или ситуация, която може да възникне. На второ и трето място в категорията се класира Теодора Чолакова от ПГ „Ген. Владимир Заимов“ в Сопот, а трети стана Фахредин Йюсейн от СУ „Петко Рачов Славейков“ в Якоруда.

В състезанието за най-добър млад аниматор първо място зае отборът на Професионалната гимназия по туризъм във Варна с впечатляващо кабаре. Журито с председател Ангел Ангелов класира на второ и трето място съответно отборите на Професионалната гимназия по туризъм „Пенчо Семов“ в Габрово и Професионалната гимназия по туризъм „Иван Павлов“ в Русе.

Представители туристическия и ресторантьорския бизнес осигуриха за участниците допълнителни парични и предметни награди. **АЗБУКИ**

Снимка Пресцентър на МОН

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
https://www.azbuki.bg

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGFS

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

Редактори:

д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg

д-р Диляна Кочева
d.kочева@azbuki.bg

Стея Маринова
s.marinova@azbuki.bg

Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg

Павла Котова
p.kotova@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:
Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:
Олег Попов

Реклама и
разпространение:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349

Велико Търново – Здравка Маслянкova
088 6653255

Видин – Борислава Борисова
vidinster@gmail.com

Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597

Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712

Смолян – Ангел Добриков
088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515

Шумен – Светлана Крумова
srkumova@gmail.com

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Зина Соколова

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните
текстове и илюстрации са
собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната
и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

Вълшебното място

ДГ „Слънце“ в Кюстендил отбелязва 60-годишнина

Северина ДИМИТРОВА

Средица инициативи най-слънчевата детска градина в Кюстендил отбелязва 60-годишнина. В рамките на седмица тържествата на ДГ „Слънце“ не спираха, а всяка от инициативите обединяваше все повече деца, учители и родители. С „Парад на слънцата“ беше поставено началото на честванията, а центърът на областния град грейна в усмивки, музика и детски гласове. В тържеството се включиха всички групи от детската градина, които с радост и вълнение дефилираха в сърцето на Кюстендил.

Деца поздравиха присъстващите с кратка празнична програма, изпълнена с песни и танци, обединени от символиката на слънцето – емблема на детската градина. Върху живописния площад „Велбъжд“ малките участници оформиха жива картина във формата на слънце. Финалът на събитието бе повече от запомнящ се – децата запечатаха своите мечти в капсула на времето, която ще пази светлите им послания за бъдещето.

Честванията продължиха на сцената на Драматичния театър „Крум Кюляков“ – Кюстендил, която се изпълни с пьстрота, музика и много вълнение.

Концертът на ДГ „Слънце“ беше истински празник на детството, таланта и любовта, която вече 60 години се раздава с отворени обятия. Шест десетилетия история, спомени, постижения, хиляди деца, чиито първи стъпки започват именно от ДГ „Слънце“.

„И днес, както и преди, детската градина продължава да бъде дом на топлина, грижа и мечти. „Слънце“ не е просто детска градина – тя е вълшебно място, където всяко дете е обичано, подкрепяно и вдъхновявано

да бъде себе си. Място, където се изграждат първите приятелства, сбъдват се мечти и се полагат основите на бъдещето. Благодарим на всички, които направиха този ден толкова специален – на невероятния екип, на децата, на родителите и на всички, които са част от

нашата приказка“, обявиха от ръководството на детската градина.

Седмичата за малчуганите завърши по най-веселия начин – с игрово хорце в двора на детската градина и слънчево пътешествие из любимия им Кюстендил.

Снимки ДГ „Слънце“

Парад на слънцата събра малки и големи на централния площад „Велбъжд“

Концертът на ДГ „Слънце“ се превърна в истински празник на детството

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Въпросът за допълнителното възнаграждение за „клас прослужено време“ е винаги гореща тема в трудовите отношения. Под прикритието на стремеж към равенство и модернизация на системата за възнаграждение някои работодатели настояват за премахването му, твърдейки, че е израз на дискриминация спрямо по-младите служители. Но дали това твърдение почива на правни и фактически основания? За да се отговори обективно, е необходимо да се разгледа самата същност на труда, опита и принципите, зложени в българската Конституция и трудовото законодателство.

„Клас прослужено време“ – конфликт между поколения или стимул за развитие?

Представителите на работодателите често изтъкват едно съображение в подкрепа на искането им за премахване на възнаграждението за трудов стаж. Те виждат в това възнаграждение дискриминация спрямо по-младите работници, защото според тях за един и същ труд те получават по-ниско възнаграждение за трудов стаж и професионален опит от по-възрастните си колеги, понеже последните получават по-високо възнаграждение за трудов стаж.

По темата за дискриминацията относно заплащането на „клас прослужено време“ най-добре се е обосновал проф. д-н. Васил Мръчков, като накратко ще резюмирам обобщенката му по въпроса.

Позоваването на „дискриминацията“ тук е изначално объркване на понятията. Не е вярно, че полаганият труд на младите и неопитни работници е „равен“ на труда на по-възрастните и опитни работници. Те са неравносложни по качеството си и това е нормално. Това твърдение не отговаря на фактите. Трудът на по-младите работници и служители не притежава професионалния опит на по-възрастните, което го прави неравносложен с труда на по-възрастните в състава на основанието по закон, на което това допълнително възнаграждение се дължи, поради което не може да се поставя въпрос за дискриминация.

Това се отразява върху различието в извършваната работа от младите и от по-опитните работници и служители.

А съгласно Конституцията на Република България размерът на трудовото възнаграждение се определя според извършваната работа. Тъкмо извършваната работа се изразява в заплащането на по-висок размер на допълнителното трудово възнаграждение за придобит професионален опит от по-възрастните

работници и служители. От друга страна, този довод внушава идеята за противопоставяне на поколенията в персонала на предприятието, което е добре известно като „война между поколенията“. И тук изпъква управленската роля на работодателя за предотвратяване на поколенческото противопоставяне и оптимално съчетаване в персонала от младо, средно и възрастно поколение, а не изостряне на отношенията между тях.

Последиците от него водят до влошаване на психологическия климат в предприятието, което засяга и интересите на работодателя. Това изисква полагане на особени грижи за младите работници – за тяхната професионална квалификация и опит, интеграцията им в общността на персонала, за осигуряване на настойничество върху тях, в най-добрия смисъл на това понятие и др.

Допълнителното възнаграждение за прослужено време не представлява дискриминация, а признание на натрупания опит и по-високото качество на извършвания труд. Вместо да се превръща в източник на напрежение, този елемент от системата за заплащане следва да се възприема като инструмент за стимулиране на професионалното развитие и приемственост между поколенията. Отговорността на работодателя е да създаде условия, в които младите работници получават подкрепа и възможности за растеж, без това да става за сметка на уважението към опита и приноса на по-възрастните.

Справка:

чл. 12 от Наредбата за структурата и организацията на работната заплата;

чл. 48, ал. 5 от Конституцията на Република България.

АБОНАМЕНТ 2025

Днес в броя

Препоръчителен материал за четене: **Наркотиците отнемат бъдещето** – Започваха срещи с ученици в рамките на кампанията на МОН за пребиция на зависимостта

Аз-Буки

НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТИЗАН ЗА СВЪРЗОУВАНЕ И НАУКА

Априловската гимназия чества 190-годишнина

Наркотиците отнемат бъдещето

Започваха срещи с ученици в рамките на кампанията на МОН за пребиция на зависимостта

Учениците от сградата на АЗ-Буки... (text continues with details about the magazine's content and subscription information)

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година	Цена за година онлайн
Български език и литература	45 лв.	40 лв.
История	45 лв.	40 лв.
Математика и информатика	45 лв.	40 лв.
Педагогика	99 лв.	89 лв.
Професионално образование	60 лв.	54 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	63 лв.	57 лв.
Философия	36 лв.	32 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	63 лв.	57 лв.
Чуждоезиково обучение	45 лв.	40 лв.
Вестник „Аз-буки“	99 лв.	89 лв.

**Абонирайте се
В РЕДАКЦИЯТА
с отстъпка**

5%

от цената –
при **ТРИ**
и повече издания

10%

от цената –
при **ПЕТ**
и повече издания

15%

от цената –
за **ПЪЛЕН** комплект
от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

Скитащият саламандър е изключително ловък

Скитащият саламандър не е обикновено земноводно. Вместо да се крие под дървета или да плува в блата, той води дървесен начин на живот. Роден е в горите на секвоите и прекарва по-голямата част от живота си по дърветата, обитавайки дълбоките пукнатини в кората. С домове на височина над 90 метра над земята, скитащите саламандри се плъзгат по дърветата за ресурси и храна и се нуждаят от силен захват, за да не паднат на земята. За да останат в безопасност, скитащите саламандри притежават уникален механизъм за плъзгане: те имат 18 пръста, захранвани с кръв. Тези специализирани пръгатици са от решаващо значение за прецизното им скачане през сложната корона на дърветата.

Според проучване, публикувано в Journal of Morphology, скитащият саламандър контролира захвата си върху кората на дървото, като изпомпва и

източва кръв през върховете на квадратните пръсти на краката си.

Учените преди това са предполагали, че яркият кръвен поток под полупрозрачната им кожа помага за поддържането на кислород в краката им. Няма обаче емпирични доказателства в подкрепа на това твърдение.

Благодарение на видео опити с висока резолюция биолози, водени от Крисчън Браун, изследовател от Университета на щата Вашингтон, откриват, че скитащите саламандри могат фино да контролират кръвния поток от всяка страна на върха на пръстите асиметрично, за да увеличат или намалят контактната площ с повърхността. Когато саламандърът се готви да прескача клони, той бързо изпълва върха на пръстите с кръв. Повишеното

кръвно налягане помага на саламандрите да се отгледат от дървото, тъй като притока на кръв кара възглавничките на пръстите да се разширят за момент. Това леко повдигане намалява контактната площ, което улеснява отделянето от повърхността.

Също толкова важен е и обратният процес. При скитащите саламандри кръвта от върховете на пръстите се отдръпва бързо,

когато отново стъпят на клона. Това омекотява пръстите и увеличава контакта с повърхността, позволявайки им да се приспособят по-добре към неравната и грапава текстура, осигурявайки по-силен и ефективен захват, който предотвратява похлъзването. Те регулират налягането динамично в зависимост от това дали стъпват, хващат или освобождават.

Снимка pietags/nature/Alamy Stock Photo

Космическа битка на светлината и тъмнината

Снимка CTIO/NOIRLab/DOE/NSF/AURA

Учени забелязват „тъмна мъглявина“, разкъсвана от новородени звезди, в която има следи за миналото на нашата собствена слънчева система. Камера за тъмна енергия (NOIRLab) на Националната научна фондация разкрива зашеметяващ поглед към „тъмната мъглявина“, известна като молекулярен облак Circinus West – област от Космоса, която е толкова плътна с газ, че светлината не може да я пробие. Зловещата черна структура в центъра на изображението е огромен конгломерат от звездообразуващ газ, разположен в Circinus, на около 2500 светлинни години от Земята. Обекти като тези понякога са известни като „тъмни мъглявини“. Тъмният облак се простира на приблизително 180 светлинни години в ширина, или е повече от 60 пъти по-широк от нашата слънчева система, и съдържа еквивалентната

маса на 250 000 слънца. В такъв гъст и прахен регион тъмнината не може да трае вечно. Молекулярният облак Circinus West е като активен инкубатор, където студеният, плътен газ се превръща в новородени звезди.

Камерата за тъмна енергия, монтирана на върха на обсерваторията „Серо Тололо“ в Чили, е една от най-мощните цифрови камери в света. Увеличеното изображение на молекулярния облак разкрива характерни структури, показващи образуването на звезди, включително редица странни джобове от светлина, известни като обекти на Херби-Аро. Тези региони се образуват, когато бързо движещ се газ, освободен от млади звезди, се сблъсква с по-бавно движещия се газ, който ги заобикаля. Газът се нагрява и се изтласква навън, създавайки светлинни струи от цветна радиация.

Докато младите звезди изригват радиация, те постепенно правят дупки в тъмния газов облак около тях. Региони като този, където звездите взаимодействат и променят средата си на различни етапи от развитието си, предоставят „естествена лаборатория“ за изучаване динамиката на звездообразуването, както и на еволюцията на молекулярните облаци и галактиките, като цяло, пишат в изявление представители на NOIRLab на Националната научна фондация. Възможно е нашата собствена слънчева система да се е образувала при подобни условия, пишат изследователите. Така че в тази космическа битка на светлината и тъмнината може да получим по-добро разбиране за хаотичната история на нашия космически регион.

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско издателско издание
в периода XX, 2012 г. и новина 1

ИСТОРИЯ

Българско издателско издание
в периода XX, 2012 г. и новина 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско издателско издание
в периода XX, 2012 г. и новина 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско издателско издание
в периода XX, 2012 г. и новина 1

**ОБУЧЕНИЕ
ПО ПРИРОДНИ НАУКИ
И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ**

в периода XX, 2012 г. и новина 1

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско издателско издание
в периода XX, 2012 г. и новина 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Българско издателско издание
в периода XX, 2012 г. и новина 1

Философия

Българско издателско издание
в периода XX, 2012 г. и новина 1

**Чуждоезиково
ОБУЧЕНИЕ**

Българско издателско издание
в периода XX, 2012 г. и новина 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

17

30 април – 7 май 2025 г.

Знанията за човешкия капитал

Откъс от „Човешкият капитал в държавната администрация – динамични обрати и смущаващи вариации“

Д-р Даниела Кръстева

Университет за национално и световно стопанство

Въведение

Свидетели сме на превъплъщаването на знанието за човешкия капитал в практически механизми за промяна на жизнените процеси. Без съмнение интелектуалните предпоставки на нашето съществуване – нематериалните активи, са се превърнали в системен фактор, човешката следа намира израз във всичко създадено, потребявано или завещано на бъдещото поколение.

Предмет на настоящото изследване са страни на човешкокапиталовото присъствие в съвременната българска държавна администрация. Замисълът на автора е на основа на сводните характеристики: средногодишен темп на прираст и относителна амплитуда на вариация в основни показатели за човешкия капитал да се разпознаят черти и възникващи проблеми в неговото функциониране и се подсказват насоки за тяхното разрешаване.

Изследването на тези моменти предполага осмислянето на няколко предварителни съображения.

Първо, човешкият капитал е системоопределящ фактор на проактивното поведение на заетата работна сила и в този смисъл – интензивен фактор на стопанския прогрес. Аксиома е, че повишаването на квалификацията на заетите и нейното оптимално използване е дългосрочна стратегическа задача. В съвременните динамични условия на държавно управление е наложително прилагането на иновативни подходи за управление на човешките ресурси (Kurtev 2014, pp. 100 – 108).

Второ, разпознаването на динамика и тенденции в даден процес или явление може да се извърши и с използването на елементарни разчети, които са общи характеристики на качествено еднородни съвкупности, представени чрез „средна величина“ и „амплитуда на вариация на отделните признаци“. В тази връзка, с познавателно значение са няколко обстоятелства.

а) Изчислената стойност, като средната аритметична е зависима от маргиналните равнища в изследвания ред, които

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

*Списанието се реферира
и индексира в Web of Science;
The Philosopher's Index*

Главен редактор

Чл.-кор. проф. д.т.н.

Христо Белоев

E-mail: hbeloev@uni-ruse.bg

Редактор

Д-р Албена Симова

0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 1/2025:**

*ОБРАЗОВАНИЕТО В
ИНФОРМАЦИОННОТО
ОБЩЕСТВО*

Introducing Artificial Intelligence in Education Threats and Challenges (Following the Example of Bulgaria) /
Maria Kazakova

Многостранен подход за изследване равнището на дигитализация в подготовката на бъдещи учители / *Бистра Мизова, Румяна Пейчева-Форсайт, Харви Мелър*

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПАРАДИГМИ

Рейтинговите системи на университетите в САЩ и в България – прилики и разлики / *Албена Р. Иванова, Радка П. Иванова*

Новият нормативен ред за определяне на трудовото възнаграждение за академичната длъжност „асистент“ / *Христо Банов*

Човешкият капитал в държавната администрация – динамични обрати и смущаващи вариации / *Даниела Кръстева*

Финансова лексика за финансова грамотност (Интерпретация на „Национална стратегия за финансова грамотност на Република България“) / *Росица Б. Тончева*

Педагогика на ученическите организации за самоуправление / *Таня Желязкова-Тея*

ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Детерминанти на STEAM базирано обучение по природни науки в прогимназиален етап / *Руска Драганова-Христова, Снежана Йорданова*

понякога са резултат на случайни събития, поради което те често се пренебрегват в анализа. Налице е и друг недостатък – при използването на средната относителна величина годишната мярка на растежа не е идентична с аритметичната степен на относителното нарастване на изследвания процес (Gatev 1995, pp. 105 – 107, Zheko-va 2017, p. 97). Това налага прилагането на мултиларен (многостранен, мултиплексен) подход. Чрез него едновременно и многократно се поражда ефектът на мултипликатора (надграждане на резултатите), респективно и на акселератора (разрушаване и промени във факторите на растеж). Осъществяваният кумулативен процес се характеризира с геометрична траектория. Този начин се използва и при изчисляване индекса на човешкото развитие – първоначално се възприе прилагането на средна аритметична, а впоследствие – на средната геометрична величина.

б) Настоящото изследване е ориентировъчно. То се базира върху общи характеристики, като „средногодишен геометричен темп на прираст“ (обозначен по-нататък като „темп на прираст“) в системата от основни показатели на човешкия капитал в българската държавна администрация и „относителната амплитуда на тяхната вариация“ (използвана в текста като „амплитуда“). Използван е елементарен и неустойчив измерител на статистическото разсейване, тъй като задачата е да се очертаят най-общите и видими страни (айсбергът) на проявите на човешкия капитал. Очаква се върху постигнатото да се извършат допълнителни анализи с прилагането на по-точни измерители на разсейването (квартилно отклонение, средно аритметично линейно отклонение и др.), които ще представят търсените процеси при устойчиви параметри на отклонение. Задачата ни е да се „снемем най-обща анамнеза“ за състоянието на страни от този капитал. Преодоляването на констатираните обрати е въпрос на задълбочено бъдещо авторско предизвикателство.

в) Поставените оценки (вариационен анализ... н.д.) по отношение на амплитудата се оценяват като ниски (еднороднова извадка), ако вариацията на използваните показатели е в границите от 1 до 10%. Ако те са в границите 11 – 29%, е налице приблизителна еднородност, а над 30% – силна нееднородност на състоянието на признака. В последната степен се структурират три степенни възможности: при измерена стойност на признака от 30 до 59% – ниска силна, между 60 и 99% – средно силна, и 100% и повече – високо силна нееднородност. Първите характеризират процеси, които са обратими в краткосрочен, вторите – в средносрочен, а третите – в дългосрочен период.

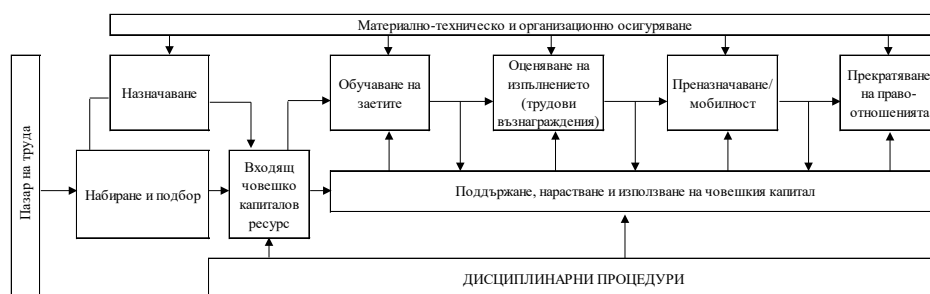
Степените на темпа на прираст се разпознават по следната скала: до 0,99% – ниска, от 1 до 5,9% – средна, от 6 до 14,99% – висока, и 15% и повече – много висока.

В използването на посочената метрика следва да се отчитат два момента. Първият се отнася до двете възможни посоки на движението на процесите: негативна (влошаване, разпадане, разяждане и др.), която поражда разрушаване, и позитивна (съграждане, въздигане, съзи-

дание и др.), т.е. конструктивност (надграждане) на системата. Вторият касае двете направления на движението на възприетите характеристики (темп на прираст и амплитуда) – увеличаване или намаляване по отделните показатели, което може да има за някои процеси позитивно, а за други – негативно значение.

Трето, разглежданата разновидност капитал функционира единствено чрез човека. В тази връзка, всяко действие, което поддържа и повишава производителната сила на труда, е част от възпроизводствените системи на човешкия капитал. В макроплан това са образованието, културата, семейството, обкръжението, личностната нагласа и др. (Veleva 2023, pp. 249 – 272). В конкретната стопанска организация тази функция се изпълнява от отделите по човешки ресурси (фиг. 1).

В очертавания цикъл прирастът (като правило) на изследвания капитал е функция на: първо, назначаването на висококвалифициран персонал (екстензивно акумулиране на капитал) и второ, поддържане и нарастване на неговите компетенции в организационното звено.

Фигура 1. Възпроизводствени системи на човешкия капитал

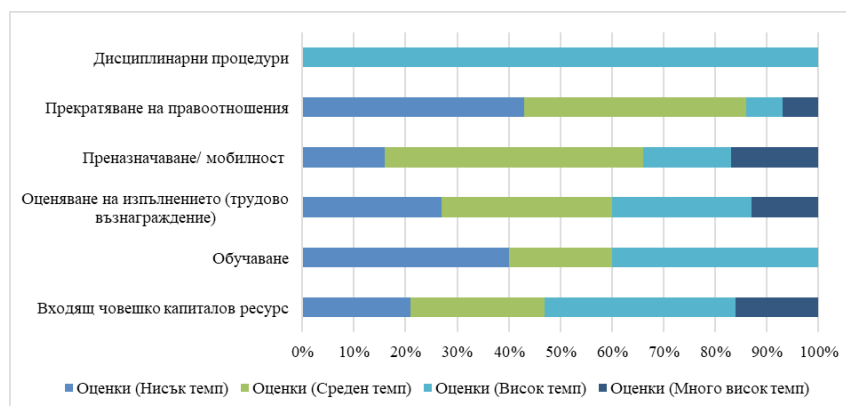
Източник: Автор

Четвърто, параметрите на човешкия капитал в държавната администрация са обобщени на основа данни от годишните доклади за състоянието на администрацията през съответните години (раздела за човешки ресурси).

2. Основни динамико-вариационни проекции – общ поглед

Внимателното вникване в информацията на годишните доклади позволява изчисляването на параметри на присъствието на човешкия капитал в държавната администрация на Р България за периода 2012 – 2023 г. (където обстоятелствата налагат, и за по-къс период). Тя е представена в 6 възпроизводствени системи по 76 показателя. Тяхното поддръжане по темпове на прираст и по амплитуда позволява да се формулират редица обобщения.

Първо, ускорението, видимо от равнището на темповете на прираст в основни показатели на човешкия капитал в държавната администрация, е показано на фигура 2.

Фигура 2. Структура на темповете на прираст на показатели за човешки капитал

Източник: авторът по данни от доклади за състоянието на администрацията през съответната година

Данните показват, че в 28% от показателите е разпознат нисък, в 33% – среден, в 38% – висок, и в 9% – много висок темп на прираст. В друг разрез в 47% от равнищата на използваните показатели се разпознава висок и много висок темп, а в останалите 53% – нисък и среден темп. От това следва, че съществуват резерви в акумулирането на човешки капитал, които трябва да се идентифицират и използват. Организациите на държавната администрация (особено в системите „обучаване“ (брой обучени), „прекръпяване на правоотношенията“ и „оценяване на изпълнението“) трябва да обърнат по-голямо внимание на преодоляване на констатирания в тях нисък темп на прираст в показателите за присъствието на човешкия капитал.

В колоната „среден темп“ средната оценка е 33%, като най-високи равнища са показани в системите „преназначаване/мобилност“ – 50% от системните показатели, и „прекръпяване на правоотношенията“ – 43%. В показателите за обучение е постигнат среден годишен темп на прираст в 20% от характеризиращите го показатели, което е недостатъчно.

Във високата степен при обща средна оценка 38% (с определящ дял на „дисциплинарни процедури“, при които и трите показателя са по тази степен) от допълнителни разчети и ефективни мерки се нуждаят системите „прекръпяване на правоотношенията“ и „преназначаване/мобилност“.

В най-високата степен средното равнище е констатирано само в 9% от използваните показатели. Водещо е мястото на системите „преназначаване/мобилност“ – 17%, и „входящ човешкокапиталов масив“ – 16%. Нулевият резултат в системата „обучаване“ е показателен за постигнат вътрешен и междусистемен баланс в нарастването на човешкия капитал.

Общият среден абсолютен степенен резултат за всички системи е 21,6%, което показва много висок темп на прираст в избраните показатели за човешкия капитал – той е в центъра на вниманието на управлението на държавната администрация. В същото време, относителната амплитудата на вариация по същите показатели е 134,25%, което разпознава много силна нееднородност в темповете на прираст: еластичност, променливост, несходство и др.

Второ, амплитуда на вариация на показатели за човешкокапиталовото присъствие е показана в таблица 2.

Таблица 2. Структура на относителната амплитуда на вариация на показатели за човешки капитал

№ по ред	Възпроизводствени системи	Оценки				
		Ниска еднородност	Приблизителна еднородност	Силна нееднородност		
				Ниска силна нееднородност	Средно силна нееднородност	Високо силна нееднородност
1.	Входящ човешкокапиталов ресурс	37%	10%	16%	16%	21%
2.	Обучаване					
2.1.	Брой обучения	12%	22%	22%	22%	22%
2.2.	Брой обучени служители		12%	33%	44%	11%
3.	Оценяване на изпълнението (трудова възнаграждение)	13%	13%	40%	13%	21%
4.	Преназначаване/мобилност	17%		17%	33%	33%
5.	Прекръпяване на правоотношения	10%		50%	14%	26%
6.	Дисциплинарни процедури			67%		33%
	Средно за всички системи	13%	8%	35%	20%	21%

Източник: авторът по данни от доклади за състоянието на администрацията

през съответната година

Данните показват в 21% (първите две степени) от показателите наличие на еднородност (ниска и приблизителна), а в 79% – силна нееднородност на разпознаваните динамични връзки. В силната нееднородност доминира с 35% от всички показатели нейният ниско силен, в 21% – средно силен, и в 20% – високо силен вариант. Очевидно е, че става въпрос за активни структурни промени, които са свидетелство за изключителна сложност на проявите на човешкия капитал в разглеждания период.

В диапазона на ниската степен на относителна еднородност ясно се откроява мястото на входящия човешкокапиталов ресурс – 37% от показателите на тази система, като в останалите системи равнищата са между 10% и 17%. Трябва да се има предвид, че тази ниска степен свидетелства за устойчивост в структурата на показателите за човешки капитал.

Във вектор-колоната на приблизителната еднородност доминира системата „обучаване“ (22% от показателите, които касаят броя на организирания обучения). Интересно е, че тази времева разновидност отсъства в системите „преназначаване/мобилност“, „прекратяване на правоотношенията“ и „дисциплинарни нарушения“, което е видно от проявите на констатирана инертност – амплитудните вариации са в диапазона 11 – 29% пункта. Причините за този процес могат да са предмет на самостоятелно изследване.

Във водещия ешелон (ниска силна нееднородност) честотата на констатираната обща средна оценка е най-висока – 35% от всички показатели. В процентно отношение и хоризонтален план доминира системата „дисциплинарни процедури“ – 67% от своите показатели. В системите, където е налице относително равномерно разпределение на броя на проявите на човешкия капитал и попадат във въпросния диапазон – „оценяване“ и „обучаване“ (брой обучени), честотата е 22% и 40%. Това представя разглежданата нееднородност като определяща за цялата изследвана съвкупност в структурата на проявените вариации.

В предпоследната колона са показани резултатите в обсега на средно силна амплитуда. Тя се характеризира с общ среден дял от 20% за всички системни показатели, като първите две водещи системи в хоризонтален план са „обучаване“ (брой обучени) и „преназначаване“.

В най-високия пункт (случаите със 100% и повече относителен дял на амплитуда) се доказва, че заради честите тематични промени в обучаващия портфейл, отделно по брой обучения и по брой обучени, отбелязаната интензивност е висока.

Общото средно абсолютно равнище на амплитудата на вариация е 19%, което свидетелства за преобладаващо еднородна характеристика на разглеждания феномен, т.е. поддържането на устойчива цялостност във вариацията на признаците на човешкия капитал. Това е само привидно. Относително тази вариация е 142,10% – много силна нееднородност в структурните изменения, които произтичат от все още наличните дисхармонии (промени във височината и ширината – продължителността, на констатираните отклонения) в дейностите по човешкокапиталовото присъствие в държавната администрация.

Пълния текст четете в „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 1

Обществените очаквания към учителите

Откъс от „Необходимо ли е развитието на възпитателна компетентност у учителите? Мнения на родители и учители“

Гл. ас. д-р Екатерина Томова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Въведение

Образованието, от една страна, „отразява актуални потребности на конкретните общества в конкретна историческа епоха“, а „от друга страна, от него се очаква да изпреварва моментното състояние на развитие на дадено общество (особено на неговата икономика) и да подготвя хората (деца и възрастни) за живот и работа в „бъдещето“ (Гушова 2018, р. 3). За да се осъществи тази цел, у учителите следва да бъдат развити конкретни педагогически знания и умения, подпомагащи ги в осъществяването на ефективни дейности и в приспособяването им към всички стилове на учене и различните равнища на когнитивно, социално, емоционално и др. развитие на учениците, също за интегрирането на подходящи стратегии за преподаване и ангажиране на учениците в смислен и продуктивен процес (Toshtemirovich 2019).

Обществените потребности и очаквания към необходимите на учителите компетентности варират спрямо социокултурните, политически, икономически и други тенденции. Например по време на кризисната ситуация с COVID-19 изискванията към дигиталните умения на учителите се увеличават неимоверно – дигитализацията в образованието се коментира от десетилетия, но неочакваните събития подтикват към бързи реакции и стремително развитие на способности за работа в електронна среда и за употреба и разработка на дигитални ресурси. Дори и преди пандемията, бързото развитие и навлизане на новите технологии, които предпоставят „промените във всички сфери на човешкия живот“, обуславя и нарастването на „необходимостта от висококвалифицирани учители, които могат да работят в напълно нова среда и да решават различни по сложност проблеми“ (Kudaibergenova et al. 2018, р. 2). Сред актуалните нововъведения в образованието е интегрирането на изкуствения интелект, което

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

*Списание се реферира
и индексирва в Web of Science*

Главен редактор

Проф. д-р Румяна
Пейчева-Форсайт

E-mail: r.peytcheva@fp.uni-sofia.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 1/2025:

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Development of Metacognitive Skills in 11 – 14-Year-Old Students in a Non-Formal Educational Environment / Isa Hadjiali, Teodora Kolarova

Study on the Level of Satisfaction and Expectations of Teachers towards the Use of Supporting Texts and Storytelling in Moral Education in Primary Education / Dorin Opris, Adina Popovici

Trends in Science Education from the Digital Perspective: a Study Supported by a Bibliometric Analysis / *Ivelina Kotseva, Maya Gaydarova*

Критическата рефлексия спрямо ИКТ в началната квалификация на учителите в епохата на ускорено развитие на дигиталните технологии / *Наталия Христова, Деян Петров*

Резултати от изследване на глаголна семантика при деца чрез езикови задачи, проведени онлайн / *Валентина Стефанова, Мария Тодорова, Цветана Димитрова*
Необходимо ли е развитието на възпитателна компетентност у учителите? :нения на родители и учители / *Екатерина Томова*

Проект на игри от модул „Математика“ към специализирана софтуерна платформа за обучение на ученици I – IV клас с разстройство от аутистичния спектър / *Величка Косева, Генчо Стоицов*

Methodological Basics of the Experiment in Pedagogy / *Delyan Penchev*

Формиране на мисловни умения от по-високо ниво чрез STEM обучение по биология и здравно образование (VII клас) / *Калина Иванова, Делка Карагьозова-Дилкова*

съответно налага развитие на компетентности за работа с ИИ и у учителите.

Промените и иновациите се отразяват не само на преподаването и процеса на обучение, но и върху възпитателния процес. Възпитателните взаимодействия следва да са насочени към множество аспекти на детското развитие, да спомагат изграждането на ценни умения, качества, способности, да съдействат за формирането на нравствени и социални норми, ценности и убеждения. Следователно учителите трябва да притежават подходящи знания, умения и нагласи за осъществяване на качествен процес на възпитание – да формират и развият своята възпитателна компетентност.

Теоретична обосновка

Процесът на възпитание, в това число наличието на възпитателна компетентност у учителите, е отчетен като ключов за качественото образование – и на европейско, и на национално равнище. В европейски контекст, сред документите в тази насока е Препоръка за осемте ключови компетентности за учене през целия живот¹. Всяка от групите компетентности съдържа и възпитателен компонент (елемента „нагласи“ и отчасти елемента „умения“). С оглед идеята, че тези компетентности се очаква да бъдат формирани у учениците, логично следва изводът, че учителите трябва да са в състояние да реализират подобни възпитателни взаимодействия.

В българската нормативна уредба също са налични редица документи, поставящи акцент и върху възпитателната компетентност на учителите. На първо място, в ЗПУО² (2015), чл. 3, ал. 1 е записано: „образованието като процес включва обучение, възпитание и социализация“. Според чл. 211, ал. 3, т. 1, „педагогически специалисти са лица, които изпълняват функции: свързани с обучението, възпитанието и със социализацията, както и с подкрепата за личностно развитие на децата...“. Разписаните в чл. 5 цели на предучилищното и училищното образование са пряко свързани и с процеса на възпитание, което детерминира наличието на възпитателна компетентност у педагозите.

Процесът на възпитание е разгледан и в Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030)³, тъй като „все повече се очертава необходимостта от приоритизиране на възпитателната работа, включително за възпитаването на децата и учениците като достойни граждани на България, Европа и на света“.

Самата компетентност за „възпитателна работа“ е конкретно описана в „Наредба за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „Учител“ (2016)⁴ и е идентифицирана като изискуема за квалификациите „детски учител“, „начален учител“, „учител по“, „ресурсен учител“. Фактът очертава несъмнената значимост на възпитателната компетентност, разбирана от съставителите на наредбата главно като съвкупност от знания, умения и нагласи за провеждане на възпитателни дейности, съобразени с актуалните

тенденции и обществени потребности; за осъществяване качествен и ползотворен процес на възпитание, съобразно основните цели, принципи и методи; за употреба на адекватни възпитателни инструменти и техники и прилагане на работещи стратегии. Същността на възпитателната работа, нейните ключовите елементи, характеристики и измерения са подробно засегнати в Стратегия за възпитателната работа в образователните институции (2019 – 2030)⁵. В документа ясно са посочени и „личността на учителя като основен възпитателен фактор“; „ролята на класния ръководител като възпитателен фактор“.

Основните проявления на възпитателната компетентност са разписани в Наредба № 15 за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти (2019)⁶: „3.7. съдейства за възпитанието, развитието и изявата на личностния потенциал на всяко дете/ученик; 3.8. осигурява позитивна образователна среда, насочена към индивидуалните потребности на децата/учениците, като оказва подкрепа, насочена към подобряване на резултатите им“; 3.9. познава и прилага изискванията за безопасни условия на обучение, възпитание и труд и осигурява на децата/учениците сигурна и безопасна среда, включително и за работата в интернет среда“.

В „Наръчник за прилагане на компетентностния подход в обучението на бъдещи учители“ е наблегнато на подготовката на бъдещите педагози за формиране и развитие на компетентности у учениците – в рамките както на процеса на обучение, така и на процеса на възпитание (Chavdarova-Kostova 2022). Важността на възпитателната компетентност в хода на професионално-педагогическата подготовка на учителите е безспорна, подчертана от присъствието на текстове, концептуализиращи процеса на възпитание, в редица научни трудове, учебници по педагогика, книги и изследвания в сферата на образованието. Полезни за подготовката на бъдещите учители и развитието на възпитателна компетентност у тях са книги/публикации/изследвания на авторите Е. Рангелова, Н. Витанова, В. Господинов, Я. Мерджанова, В. Гюрова и редица други.

Въпреки представените акценти в гореспоменатите документи и набора от научни разработки, свързани с процеса на възпитание и възпитателната компетентност на учителя, на житейско равнище съществуват продължителни дискусии относно осъществяването на възпитателни взаимодействия в училищна среда. През годините възприятията за възпитанието се променят, появяват се нови тенденции и перспективи. Същевременно, в обществото се заражда (или продължава да стои) на преден план въпросът – могат ли и трябва ли учителите да възпитават?

Отговор на този въпрос се търси през 2018 г. чрез национално представително проучване на агенция „Алфа Рисърч“⁷, проведено сред 1027 респонденти (семейства с деца). Резултатите показват, че 66% от запитаните са убедени, че в училище следва да се провежда и процес на възпитание. През изминалите около 5 години след публикуване на тези данни дебатите в сферата на образованието не само не стихват, но се засилват, като част от тях отново са ориентирани именно към въпроса за възпитанието в училище – какви ценности да се формират у децата, да участват ли учителите в този процес, имат ли те компетентност за това.

Изхождайки от гледна точка важността и актуалността на темата, настоящото проучване се фокусира върху мненията на родители и учители относно възпитателната компетентност на учителя и процеса на възпитание в училище.

Концептуализация на изследването

Проучването е осъществено с цел достигане до отговор на следните изследователски въпроси: 1) считат ли родителите и учителите, че в училище следва да се осъществява и процес на възпитание; 2) какво представлява според тях възпитателният процес в училищна среда; 3) смятат ли, че възпитателната компетентност е важен елемент от педагогическата компетентност на учителя? Отговор на изследователските въпроси се търси посредством реализирането на три основни задачи: набиране мнения на учители и родители; систематизация и анализ на данните; обобщаване и представяне на резултатите. Проучването е проведено в социалната мрежа Facebook, в подбрани групи/„страници“, за родители/училище/деца/възпитание и обучение, с присъствие на голям брой участници, публикации и коментари.

Използваният изследователски метод е качествено-количествен контент-анализ (Ivanov 2006) на мнения, публикувани онлайн (Kim, Kuljis 2010). Класифицирането на съвкупността от съобщения в цялост и диференцирането на отделни категории е извършено спрямо следните критерии (Gospodinov 2016): тип на съобщенията – мнение, твърдение; тип на продуцента на съобщенията – граждани, публикуващи мнение по конкретен въпрос/проблем в онлайн мрежа; място на разпространение – избрани групи/„страници“ в социалната мрежа Facebook; често-

та на проявление – честота на отчетени сходни/идентични отговори; минимален обем – една дума/един израз.

Използвани са и допълнителни критерии, предвид спецификата на настоящото изследване: 1) насоченост на коментарите към възпитателния процес в училище; 2) изява на конкретно мнение относно необходимостта от процес на възпитание в училище (съответно наличието на възпитателна компетентност у учителя).

Проучването е проведено в рамките на 4 етапа. 1. Подбор на групи/„страници“, публикации от които да бъдат анализирани, като са приложени критериите: а) да са свързани с проблеми/въпроси в сферата на образованието, семейството, децата; б) над 20 000 участници („последователи“); в) поне една публикация за два дни. 2. Избор на подходящи публикации („постове“), които: а) да са свързани с възпитателния процес в училищна среда; б) да имат над 50 „харесвания“ и коментара. 3. Преглед на всички подобрени публикации и коментари към тях и диференциране на релевантните (по темата, свързани с възпитателния процес и/или възпитателната компетентност на учителя); извършване на контент-анализ. 4. Интерпретация, обобщение и представяне на резултатите.

Избрани са групите/„страниците“: Майко Мила⁸ (137 000 последователи); Мама Нинджа⁹ (136 000 последователи); За качествена и иновативна образователна система¹⁰ (44 900 членове) и форумът BG-Mamma¹¹ (над 1 милион потребители). Източниците са селектирани поради тяхната тематична насоченост – коментиращите са родители и/или учители.

Ограниченията на проучването са свързани с неговата специфика. Коментарите в онлайн пространството позволяват известна анонимност – дадени данни за възраст, местоживее, образование, месторабота биха могли да бъдат видени, ако човек е позволил това, но в повечето случаи те са скрити. По този начин детайлният анализ на резултатите спрямо извадката и формулирането на изводи относно фактори, влияещи на изразеното мнение, са затруднени. Същевременно именно частичната анонимност е предпоставка за споделяне на искрено мнение. Също така анализът на коментари в социалните мрежи позволява достигането до широк кръг от хора, правейки извадката разнообразна. В хода на проучването се открояват и коментари на лица, които споделят своята лична информация, като те са представени в резултатите – за да се даде по-пълна, макар и не цялостна картина и по отношение на тези данни.

Изследването би могло да бъде база за последващи, по-всеобхватни проучвания, в хода на които да бъдат формулирани и по-подробни изводи.

Резултати

Анализиран са 361 коментара под общо 46 публикации („постове“). Публикацията с най-малък брой изразени мнения има 53 коментара (в групата „За качествена и иновативна образователна система“), а тази с най-голям – 4496 (във форума BG-Mamma). Разпределението по пол на изследваните лица е следното: 50 мъже и 311 жени. Разпределението спрямо възрастовата група (според частично видимите данни) е, както следва.

Таблица 1. Разпределение по възрастова група

Възрастова група	Пол	Възрастова група	Пол
	Жена		Мъж
20 – 30	13 /12,62%	25 – 35	5 /35,72%
30 – 40	43 /41,75%	35 – 45	3 /21,42%
40 – 50	32 /31,07%	45 – 55	5 /35,72%
50 – 60+	15 /14,56%	66 – 65+	1 /7,14%
Общо	103	Общо	14

Тоест общо 117 (32,41%) души са споделили и своята възраст. Видимо от данните е, че при лицата от женски пол е най-голям дялът на попадащите във възрастовата група 30 – 40 години. Резултатът корелира с изследване на Нацио-

налният статистически институт, според което младите хора във възрастовите групи 16 – 24 и 25 – 34 години са сред най-активните потребители в интернет¹². От друга страна, при мъжете резултатите са по-различни – равен брой от записаните възрастна си са между 25 – 35 и 45 – 55 години.

Разпределението по местоживеене е следното: 15 от изследваните лица от мъжки пол са съответно от градовете София (11 души); Стара Загора (1); Велико Търново (1); Русе (1); Пловдив (1). 96 от лицата от женски пол живеят в София, а 80 – в други градове. Най-голям е дялът на публикуващите от Варна (11 души); Пловдив (9 души); Бургас (6 души); Стара Загора (5 души), В. Търново (5 души). Сред другите посочени градове са: Враца, Шумен, Кърджали, Перник, Ловеч, Русе, Пазарджик, Свищов, Ямбол, Плевен и др., като общо 176 от лицата от женски пол са записали в кой град живеят.

След осъществена предварителна обработка на записаните мнения те са разпределени в две категории: Категория 1. Отрицателни коментари и Категория 2. Положителни коментари. Разграничението е направено на база основния замисъл, заложен във всяко от твърденията по посока необходимостта от реализиране на възпитателен процес в училищна среда, и наличие на възпитателна компетентност у учителите. За всяка от категориите са обусловени и единици на анализ, обхващащи записаните мнения и систематизиращи ги в отделни тематични групи според насочеността им. Единиците на анализ съдържат по-голям брой отговори, тъй като някои от изказванията включват повече от едно становище.

Категория 1. Отрицателни коментари

Данните за категория 1 са представени посредством таблица 2. Изготвеният ключ-класификатор за категорията включва най-често регистрираните думи/изрази: семейство; родители; първите седем; основа; отговорности; право; задължение; възпитание; учител.

Таблица 2. Единици на анализ за категория 1. Отрицателни коментари

Единици на анализ	Абсолютни/относителни стойности
Право и отговорност/ първите 7	106/60,57%
В училище протича процес на обучение	37/21,14%
Прехвърляне на отговорността	30/17,14%
Различие в ценностите	16/9,14%

Коментарите, разпределени в първата категория, са общо 189 (направени от 175 души). Тридесет от изследваните лица са от мъжки пол, а 145 – са жени.

Първата обособена единица на анализ обхваща най-голям брой (106) от негативните мнения по посока възпитателния процес в училищна среда. Общата теза в рамките на коментарите е свързана с идеята, че възпитанието на децата е „право и отговорност“, „задължение“ на родителите, а не на учителите. Според коментиращите основата на процеса на възпитание се поставя именно в семейството и „първите 7 години“ са най-важни за последващото развитие на детето. Идеята на мненията е, че „училището не може да иземе функциите на родителите“ и „държавата не може да замести семейството“. Откроява се и концепцията за семейната среда като „водеща във възпитанието“, за родовите традиции като незаменими.

Пълния текст четете в „Педагогика“, кн. 1

Функции и функциониране на науката

Откъс от „Science. Discourses. Roles“

Svetlana Alexandrova

Bulgarian Academy of Sciences

It is believed that the spread of fake news, the politicization of science and the feeling that science involves bad practices and conflicts of interest in scientific research are some of the basic factors creating preconditions for growing negative attitudes towards this sphere. In fact, the question of public trust in science is complex and requires tracing the growth of social perceptions of science and its role, in various contexts. The main goal of this article is to examine the attitude towards science in the framework of its interaction with politics, the media and citizens, and to trace the changes taking place in the function of science under the impact of circumstances across various periods.

In Modernity, the sphere of science is a particular field characterized by specialization and concretization (Weber 2022). It upholds rationality and objectivity; does not impose extreme stances; offers impartial information and reliable knowledge about the forms, functions and effects on living conditions of events, processes and phenomena, thereby serving to shape a stance on the issues. Scientists value curiosity, informed and critical thinking. The acquisition of knowledge is a process based on persistent effort; here lies the difference between the scientist and the dilettante; the purpose of this effort being to acquire new knowledge. Development and progress of science open the path to new conditions and problems and hence to new efforts and goals for understanding and orientation in the practical sphere. According to Weber, scientific advances are the most important part of the process of intellectualization and disenchantment of the world, but they “do not, therefore, *indicate* an increased and general knowledge of the conditions under which one lives” (Weber 2022, p. 118). Rather, the interaction between the scientific sphere and the public is manifest in the established belief that knowledge is accessible and events, processes and regularities are manageable. Thus, the specialized sphere of science becomes a part of everyday life. What becomes democratically disseminated is not so much scientific knowledge as such, in its particular areas, content and depth, but rather the idea of the accessibility of this knowledge in everyday life to all people.

Заглавието е на редакцията

www.philosophy.azbuki.bg

**Списанието се реферира
и индексира в Web of Science**

Главен редактор

Проф. д.ф.н. Владимир Градев
(изпълняващ длъжността)

E-mail: vgradev@phls.uni-sofia.bg

Редактор

Д-р Силвия Петрова

0889 60 44 53

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: philosophy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Философия“, кн. 1/2025:

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

Комуникация и философия
[Communication and Philosophy] /
Владимир Градев

ФИЛОСОФИЯ И КУЛТУРА

Building Bridges or Gates between Game and Play? / Gilles
Lecocq

Civilization-Value Narratives as
a Tool of Global Information Con-
frontation: Axiological and Security
Format / Yurii Kalynovskyi, Yaro-
slav Mudryi, Vasyl Krotiuk, Olga
Savchenko, Oleksandr Malieiev

Мирът, стабилността и
гражданското неподчинение в
правото / *Стилиян Йотов*

ФИЛОСОФИЯ И СЪВРЕМЕННОСТ

Bodies in Exile: Julia Kristeva and
Tzvetan Todorov's Contributions
to the Philosophy of the Body /
Bernard Andrieu

Тялото на спортистката: от въз-
хиата до body horror / *Боряна Анге-
лова-Игова*

The Cosmos versus the Infinite
– on the Double Standard towards
Infinity and Its Aesthetic Roots /
Latchezar Tomov

ФИЛОСОФСКИ ПРОБЛЕМИ

Science. Discourses. Roles / *Svet-
lana Alexandrova*

Войната с живата Земя и
театърът на катастрофата / *Огнян
Касабов*

Технологичният край на света /
Мария Калинова

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Manchev, Boyan. World and
Freedom: Transcendental Philoso-
phy and Modal Ontology / *Dimitar
Vatsov*

Boyan Manchev's Modal Ontol-
ogy of Freedom / *Darin Tenev*

Beyond Epitomic Dimensions /
Yoana Sirakova

It may be said that this creates conditions for the empowerment of science. The legitimacy of its sphere is linked to utilitarian and pragmatic considerations. Its use in other spheres (everyday life, politics) is presumed to occur in an order of values that are alien to science: the order of assessments, not facts. This allows using science for the public defense of various value stances, while at the same time opening the area of science to various external influences. Weber detected such influence in the dependency of science on political rule, in terms of the funding of scientific production, which leads to its bureaucratization (Weber 2022).

Science and the state

Other authors (Tchalakov, Mileva & Atanasov 2021; Tchalakov, Mileva & Popravko 2021) focus on the interdependence between trust in institutions and trust in science, which is due to the key role played by science in building the social reality of the nation state. In seeking to understand the growing skepticism and paranoiac suspiciousness towards vaccines in modern societies, the authors Tchalakov, Mileva, Atanasov, Popravko (2021) view trust in science through the prism of trust in institutions, referring to the thesis of L. Boltanski (Boltanski 2014) and M. Kivinen (Kivinen 2002) as to the place of science in democratic Western states and in Communist countries. In their analysis, they argue that mistrust in science is linked to mistrust in the state and stems from the incapacity of both to maintain the social reality they have created and uphold, the “system of preliminarily established chains of cause and effect that permits forecasting events or at least registering them” (Tchalakov, Mileva & Atanasov 2021, p. 26). Such a system was established with the emergence of the nation state. It even lies at its foundation, and is validated in people's perceptions through the authority of modern law and modern science. Through the instruments of mass education and the early media, sustainable notions were established regarding an irrevocable order that exists equally in the rules imposed by state institutions and in the order of society and nature affirmed by science. An important factor here, according to the authors, is that this order is a product of human, not divine, intervention, which has created conditions for the undermining of this order starting from the late 19th and early 20th century. Shortcomings in the functioning of institutions, and the existence of natural regularities of which science is as yet ignorant, unforeseen industrial breakdowns and inexplicable wars and cataclysms occurring in the 20th century destroyed confidence in the established social order and opened the door to belief in the possible existence of a hidden, more authentic reality that actually determines events (in the discourse of conspiracy theories). The authors accept Boltanski's idea that, with the emergence of the genre of detective and spy novels, the scientific methods proclaimed in the media and education in the late 19th century gained even greater popularity (Tchalakov, Mileva & Atanasov 2021,

pp. 23 – 25). This contributed both to the science's democratization and to growing skepticism about its potential.

Science played a significant role in the construction of nation states with democratic governance but also of the Communist states. In the former, science (the modern natural and social sciences, through the promise of industrial development) along with modern law become instrumental. Science is clearly delimited from religion, which the democratic nation state restricts “to a sphere of functioning that has no, and cannot have any, crossing point with reality, because the state assigns to it care for the souls, considered to be part of the inner world of man” (Tchalakov, Mileva & Popravko 2021, p. 177). In the Communist countries, science assumes an even more important role, gaining full monopoly, given the absence of law and religion as social regulators. This absence leads to an additional strengthening of the role of science, „whereby the ‘scientific’ Marxist-Leninist philosophy becomes the foundation of the natural and social sciences, and the ‘scientific communism’ established by them as a political theory sets the framework of state governance” (Tchalakov, Mileva & Popravko 2021, p. 182) and is assumed to be a basic factor of social progress (Bauer, Petkova, Boyadjieva & Gornev 2006).

In the framework of both state systems, the predictability of social reality is shaken by processes that are not amenable to the management either of science or of the government, contrary to preliminary expectations. Such a development creates the need for a narrative that differs from what institutions and science had expected and promised; it damages their authority both in the democratic and in the Communist nation states, which came with the “promise of an even more stable social order” (Tchalakov, Mileva & Popravko 2021, p. 171). This had an effect on social attitudes and gradually led to increased weakening of the trust in institutions and science, in their actual capacity to influence events; along with this, it led to the rise of conspiracy theories, together with increasing trust in “the family, friends and religion as typically ‘premodern’, dating from before the nation state, mainstays in the individual’s life” (Tchalakov, Mileva, & Atanasov 2021, p. 29). In this respect, the impact upon the sphere of science and the decrease of trust in science (registered in social surveys) are even more prominent in the East European countries due to the specific processes described in the two types of countries. In a comparative perspective, a substantial role is played in the latter type by the absence of a public environment that would allow for a constructive public debate on science (characteristic for democratic countries), given the functions of the mass information media in various ideological contexts (Bauer, Petkova, Boyadjieva & Gornev 2006).

In the limited public sphere of the Communist bloc countries, the positive role of science was not brought up to public discussion but was presumed by the government. After the democratic changes in the early 1990s, the governance mechanism that had maintained a positive perception of science broke down. The sphere of science was now expected to participate actively in public debate and to legitimate itself as socially useful in the context of a problematic construction of democracy, globalization, disinformation and sustainable public attitudes which synchronize their trust in science and the government amidst a weakening of ties between the two. After the democratic changes, the public conversation about the significance of science after the democratic changes in Bulgaria was set and conducted (albeit unstably) within the framework of the model of the public understanding of sciences prevailing in the democratic countries. The growing proximity to that model in Bulgaria developed after the formation of a public environment after 1989 and through the developments in public discourse about science and technology typical for the last quarter of the 20th century, where “science was presented in its positive role for social development, but increasingly with the potential for unforeseen and problematic consequences for the environment and for society” (Bauer, Petkova, Boyadjieva & Gornev 2006, p. 122).

The development of public discourse

In his article entitled “The Evolution of Public Understanding of Science: Discourse and Comparative Evidence”, Martin Bauer (2009) distinguishes three stages in the development of public discourse on the public understanding of science. These stages, albeit put in chronological order by the author, are not marked by completion and do not exclude one another but rather expand the boundaries of a rather artificial discussion between the broad public, scientific institutions, the market and science policies (Bauer 2009). According to Bauer, the discussion goes on in a framework that in fact shifts the focus from science to social limitations, assigns inappropriate roles to science, and implies the application of science to achieving goals in areas and realities alien to its specificity. Ultimately, the three conceptions shape the development of public policies and of public discourse on science, in addressing problems, shortcomings and remedies without

Знанията за човешкия капитал

Откъс от „Човешкият капитал в държавната администрация – динамични обрати и смущаващи вариации“

Д-р Даниела Кръстева

Университет за национално и световно стопанство

Въведение

Свидетели сме на превъплъщаването на знанието за човешкия капитал в практически механизми за промяна на жизнените процеси. Без съмнение интелектуалните предпоставки на нашето съществуване – нематериалните активи, са се превърнали в системен фактор, човешката следа намира израз във всичко създадено, потребявано или завещано на бъдещото поколение.

Предмет на настоящото изследване са страни на човешкокапиталовото присъствие в съвременната българска държавна администрация. Замисълът на автора е на основа на сводните характеристики: средногодишен темп на прираст и относителна амплитуда на вариация в основни показатели за човешкия капитал да се разпознаят черти и възникващи проблеми в неговото функциониране и се подсказват насоки за тяхното разрешаване.

Изследването на тези моменти предполага осмислянето на няколко предварителни съображения.

Първо, човешкият капитал е системоопределящ фактор на проактивното поведение на заетата работна сила и в този смисъл – интензивен фактор на стопанския прогрес. Аксиома е, че повишаването на квалификацията на заетите и нейното оптимално използване е дългосрочна стратегическа задача. В съвременните динамични условия на държавно управление е наложително прилагането на иновативни подходи за управление на човешките ресурси (Kurtev 2014, pp. 100 – 108).

Второ, разпознаването на динамика и тенденции в даден процес или явление може да се извърши и с използване на елементарни разчети, които са общи характеристики на качествено еднородни съвкупности, представени чрез „средна величина“ и „амплитуда на вариация на отделните признаци“. В тази връзка, с познавателно значение са няколко обстоятелства.

а) Изчислената стойност, като средната аритметична е зависима от маргиналните равнища в изследвания ред, които

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

Списание се реферира
и индексирва в Web of Science;
The Philosopher's Index

Главен редактор

Чл.-кор. проф. д.т.н.

Христо Белоев

E-mail: hbeloev@uni-ruse.bg

Редактор

Д-р Албена Симова

0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 1/2025:**

ОБРАЗОВАНИЕТО В
ИНФОРМАЦИОННОТО
ОБЩЕСТВО

Introducing Artificial Intelligence in Education Threats and Challenges (Following the Example of Bulgaria) / Maria Kazakova

making significant headway with regard to the basic goal of shortening the distance between science and society and achieving better mutual relations between the two.

The public understanding of science has been traced through the implementation of three programs: Science Literacy (1960s – 1980s), Public Understanding of Science (1985 – 1990s) and Science-in-Society (1990s – to the present). These projects have addressed three different sets of problems: the broad public's insufficient understanding of facts established by science; the public's insufficient understanding of the sphere of science; and an insufficient understanding of the public on the part of scientists. The relevant deficits identified in these frameworks are: a knowledge deficit on the part of the public; a deficit of public support for science; and a deficit of public trust in expertise (Bauer 2009).

According to the concept of Science Literacy, public skepticism towards the sphere of science would be overcome through a focus on science education in educational institutions. Efforts here are centered on measuring scientific literacy as well as the political use of science. Public Understanding of Science requires the involvement of mass information media and achieving a change in the attitude to science through positive media coverage. In this program, efforts are aimed at disseminating larger and more positive scientific information; in a media context, this means using advertising and PR instruments; in fact, “the issue becomes one of ‘sexing up’ evidence. The public is the consumer who is to be seduced. In this log, there is little difference between scientific news and washing powder” (Bauer 2009, p. 225). In the context of public communication and public opinion, shaped through “publicly manifested” opinions by the media (Habermas 1995), the Science-in-Society program turns to society, offering public deliberation and participation [1]. Here efforts aim at improving the communication skills of scientists and enhancing scientists' attention to public opinion in order to restore public trust in science. Science and science policy are being opened to the public. Attractive events are organized to make science understandable to a broad public; the interaction between society, market, and technologies is intensified; a more pragmatic, economically useful approach in science is better appreciated; and the discussions become oriented to the effectiveness of public participation in science policies and the inevitable reexamination of the topical issues raised in previous conceptions (Bauer 2009).

The concept of citizen science makes the boundaries of science even more permeable. Citizen science aims to improve the public's understanding by providing non-professionals with access to and participation in scientific research, creating conditions for joint production of knowledge by scientists and citizens. It expands the production of knowledge beyond scientific institutions by actively including the public at large in research activity “following the norms and values of institutional science” (Strasser, Haklay 2018, p. 33). According to the observations presented in *Citizen Science: Expertise, Democracy, and Public Participation*, the impact of citizen science is much more visible as regards expanding the boundaries of research topics, orienting the focus of research interest to socially useful topics, at the expense of the economic approach; it creates tension between, on the one hand, those who strive to turn citizens into scientists and, on the other hand, those who hope to change the meaning of science by allowing non-professionals to take part and contribute to scientific knowledge. Citizen science is least able to influence possible negative attitudes towards science or to increase public trust in science because those who engage in cooperation already have a positive attitude to and curiosity about science. Ultimately, “the impact of citizen science on attitudes towards science, depends on whose attitudes precisely we focus on” (Strasser & Haklay 2018, p. 64).

In fact, the efforts to increase public interest in science raise additional questions that practically shift the focus from the sphere of science as such and multiply discourses, including discourses about the population's factual knowledge, about the ways of adequately and objectively measuring that knowledge, but also about the disputable justification of taking into account public opinion when making political decisions; about the medicalization of science news (Bauer, Petkova, Boyadjieva & Gornev 2006; Bauer 2009); about the effectiveness of public participation (Bauer 2009). Thus, the topics of science are used in various contexts for achieving goals beyond those of science: political, media-related, economic goals.

The context of the postmodern knowledge society

In emphasizing that skepticism towards science is a resource that should be encouraged (in view of the growing interaction between science and business and the development of science according to the logic of the market), Bauer seeks proof of a change in the public's attention to science. Based on mass media monitoring in the British Press (1946 – 1992) and large-scale comparisons for scientific literacy, attitudes and interest, in the context of Europe's transition to an information society, he shows

that the public's understanding of science is not a constant magnitude and is not influenced much by actions within the three conceptions presented above. Bauer reveals the importance of some quite different factors influencing attitudes towards science.

According to him, in the context of the information society, most information does not support positive attitudes towards science, and "familiarity might breed (some) contempt [or at least a sceptical loyalty]" (Bauer 2009, p. 231). In information societies, the interest in and attitude towards science vary depending on the degree of social-economic development and are characterized by inter-generational dynamics. People are generally more knowledgeable of science because education is the key driver of scientific literacy and economic development, but "below a certain level, knowledge drives positive attitudes, beyond that point, knowledge drives skeptical attitudes towards science" (Bauer 2009, p. 230). While education and scientific literacy in less economically developed countries lead to positive attitudes towards and even an "ideological" support for science, in the wealthier countries more knowledge means greater skepticism regarding the potential of science. More skeptical attitudes are typical for those who adopt a more pragmatic approach to scientific activity, taking its consequences into consideration.

Moreover, the intensive supply of science news does not necessarily mean a positive presentation of science. News that place science in a negative light are not always related to skepticism about science but rather to the mixing of science with other areas (for instance, biotechnologies), which elicit more negative attitudes. Science news is not necessarily the best liked part of the information stream (Bauer 2009). The presentation of science in the public sphere is instrumentalized, used according to the specificity of the area of communicated news. "Science faces three public arenas with epistemic autonomy: the structures of government, the massmedia and everyday conversations. Scientific activities are sometimes centre stage, but mostly not... Their functions vary, but primarily they modulate and synchronize public attention, contribute topics to everyday conversations, and provide orientation and meaning" (Bauer, Petkova, Boyadjieva & Gornev 2006, pp. 100 – 101).

Without denying the importance that interaction with society has for science, Bauer insists on the need for greater depth in considering this interaction. Public opinion is a crucial feature of scientific operations and a condition of science continuity, but the science-society relationship should be viewed in context and "cannot be accounted for as mutual deficits. First and foremost, relationships are characterised by relative distance and quality of conversations" (Bauer 2009, p. 235).

The latest research insists on changing the approach to the concept of disinformation and post-truth so that it would reflect the changes taking place in social practices and approaches to science. Post-truth is defined as a set of circumstances under which the objective facts have less weight than emotions and personal convictions in the formation of public opinion (Oxford English Dictionary 2016); it simultaneously presents and shapes the present state of things, gradually changing social practices. Some researchers (Rommetveit 2021; Pellizzoni 2021; Petrova 2024) believe the post-truth situation creates conditions not only for the erosion of public opinion but also for deadening it in its hitherto familiar shape. As a result of the domination of social networks in the media context, "the citizen is taken out of the scene and replaced by the consumer of content, whose individual preferences may be changed according to an algorithm" (Petrova 2024, pp. 120 – 121).

Пълния текст четете във „Философия“, кн. 1